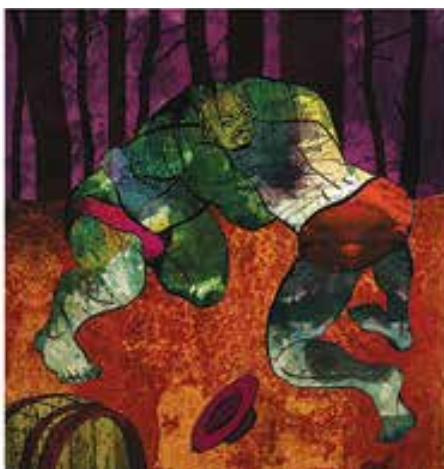
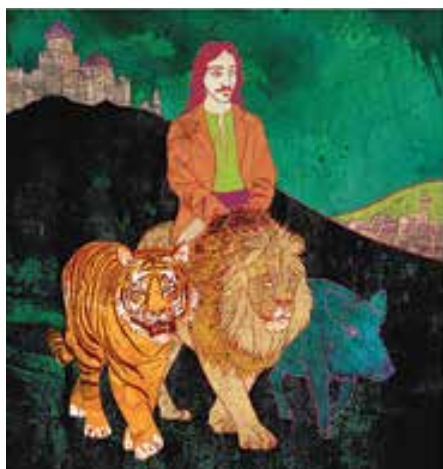
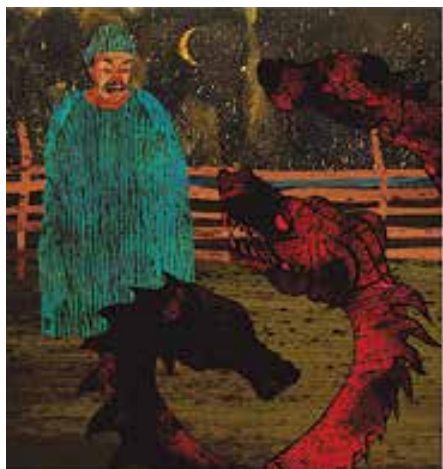
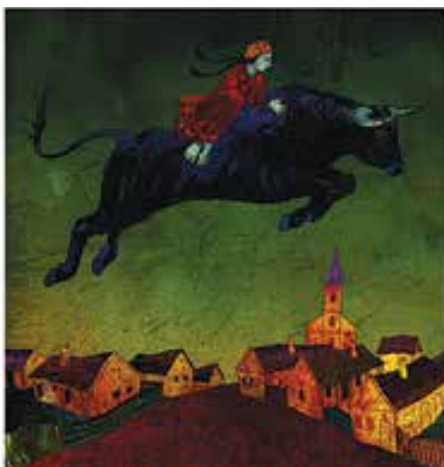

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2021/3

KOVÁCS Móni: Moment textile turquoise | Móni KOVÁCS: Moment textile turquoise | 2020, kézzel szőtt textilkép, sárgaréz, pamut, viszkóz, 100x70 cm
Fotó: Kovács Móni (*Cikkünk a 11. oldalon*)

TARTALOM

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- 2 **Magyar Design 10+1 kísérlet**
Reflexiók egy majd' 50 évvel ezelőtti kiállítás kapcsán –
és mi köze ennek a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemhez?
(Földi Eszter)
- 11 **Egy hazai kortárs iparművészeti gyűjtemény
megszületése II.**
Válogatás a FISE Gyűjteményből

KÖSZÖNTÉS

- 21 **Ipari tárgykultúránk kutatója**
Ernyey Gyula 80 éves (Kiss Éva)
- 24 **A 80 éves filmmániás**
Bakos István tervezőgrafikusról (Feledy Balázs)
- 30 **„Megmentjük a plakátműfajt!”**
A 75 éves Árendás József tervezőgrafikus-művész
köszöntése (Wehner Tibor)

IN MEMORIAM

- 36 **A holnap igazsága**
In memoriam Gergely István (1930–2021) (Schneider Ákos)
- 41 **Az ipari terméktervezés szolgálatában**
In memoriam dr. Hegedűs József (1932–2020) (Ernyey Gyula)

KITEKINTÉS

- 44 **Design és a közjó**
A Lectron-rendszer és a 100 éves Braun találkozása
(Máthé Katalin)

KÖNYVEK

- 48 **Gál József Kass János életművét feldolgozó
bibliográfiai sorozata**
Egy volt tanítvány emlékezéseivel (Gyárfás Gábor)

TÁRGYKÖZELBEN

- 52 **Színházi kutyabarát**
Baráth Ferenc: Thealter 29 (Szőnyeg-Szegvári Eszter)
- 54 **Hírek**

CONTENTS

EXHIBITIONS – WORKSHOPS

- 2 **Hungarian Design 10 + 1 experiments**
Reflections apropos of an exhibition nearly 50 years ago –
And what has it got to do with the Moholy-Nagy University
of Art and Design? (Eszter Földi)
- 11 **Genesis of a Hungarian collection
of contemporary applied arts II**
Selection from the FISE Collection

GREETING

- 21 **Researcher of the culture
of Hungarian industrial products**
Gyula Ernyey turns 80 (Éva Kiss)
- 24 **An 80-year-old film fanatic**
About graphic designer István Bakos (Balázs Feledy)
- 30 **‘We shall save the poster!’**
Greeting graphic designer József Árendás
on his 75th birthday (Tibor Wehner)

IN MEMORIAM

- 36 **The truth of tomorrow**
In memoriam István Gergely (1930–2021) (Ákos Schneider)
- 41 **In the service of industrial product design**
In memoriam dr. József Hegedűs (1932–2020)
(Gyula Ernyey)

OUTLOOK

- 44 **Design and the public weal**
The encounter of the Lectron system
with 100-year-old Braun (Katalin Máthé)

BOOKS

- 48 **József Gál's bibliographic series elaborating
the oeuvre of János Kass**
Recollections of a former student (Gábor Gyárfás)

CLOSE-UP

- 52 **Thealter Baráth**
Ferenc Baráth: Thealter 29 (Eszter Szőnyeg-Szegvári)

- 54 **News**

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

CSALA Sándor: Burláj vitéz, illusztrációk a cigány népmeséhez
Sándor CSALA: Champion Burláj, illustrations for the Romani folk tale
2010, vegyes technika, egyenként 37x35 cm
Fotó: Csala Sándor (Cikkünk a 11. oldalon)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

EDŐCS Márta: Red network
Márta EDŐCS: Red network
2019, kemencében olvasztott, csiszolt, homokfűjt üveg, 47x38x0,8 cm
Fotó: Kórodi Zsuzsanna (Cikkünk a 11. oldalon)

Magyar Design 10+1 kísérlet

REFLEXIÓK EGY MAJD' 50 ÉVVEL EZELŐTTI KIÁLLÍTÁS KAPCSÁN – ÉS MI KÖZE ENNEK A MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEMHEZ?

A Fészek Galériában 2021 áprilisában nyílt volna a *Magyar Design 10+1 kísérlet* című tárlat, amely az ugyanott közel ötven évvel ezelőtt bemutatott, nagy jelentőségű *Magyar design (10 kísérlet)* című kiállításhoz reflektál. A bemutatót a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) elméleti szakos hallgatói rendezték építés- és tervezőgrafikus-hallgatók bevonásával, és az első azoknak a tárlatoknak a sorában, amelyeket a MOME Elméleti Intézete a jövőben évente a tárgykultúra történetének, jelenének vagy éppen jövőjének kíván szentelni.

A MOME Elméleti Intézetében a designkultúra BA- (alapképzés) és designelmélet MA- (mesterképzés) szakokon több mint egy évtizede folyik olyan szakemberek képzése, akiket az egyetem több diszciplína együttes alkalmazásával a tárgyi világ, a vizuális kultúra jelenségeinek komplex, kritikai vizsgálatára készít fel. A designelmélet MA-képzésben az egyik fő irányt a tárgykultúra kutatása jelenti, különös tekintettel a kutatás eredményeinek közzétételére. Az elmúlt években a hallgatók oktatói vezetéssel három olyan tárlatot

rendeztek, amelyek a magyar design és iparművészet történetének egy-egy szeletét tárták fel: 2015 tavaszán a Ponton Galériában *Házgyári konyhaprogram*, 2016 januárjában a Mérei Szakkollégiumban *Egy szabadság anatómiája* címmel – ez utóbbit Sárvári Katalin 1980-as évekbeli ruháival a fókuszban –, valamint a 2016 tavaszán a Velei Textilművészeti Alkotóműhelyt bemutató, a FUGA Budapesti Építészeti Központban tartott *Velemiség* című tárlatban.

A hallgatók lelkesedése és a munkafolyamatok során szerzett tapasztalatok a szak vezetőit és oktatóit megerősítették abban a régi szándékukban, hogy a kiállításrendezői ismeretek, illetve az azzal összefüggő

Magyar design (10 kísérlet) című kiállítás (részlet)
Hungarian design (10 experiments), exhibition photo
Fészek Művészklub, Budapest, 1972
Archív fotó

A Magyar design (10 kísérlet) című kiállítás résztvevői (balról jobbra), lent: POHÁRNOK Mihály (a kiállítás szervezője), BORZ KOVÁTS Sándor; állva: JAHODA Maja, HORVÁTH László, SEMSEY Gabriella, DEÁKNÉ BLÁZSEK Gyöngyvér, SOLTÉSZ György (kiállító volt még: MINYA Mária és SZEKERES KÁROLY)

Participants in the Hungarian design (10 experiments) show (l-r), below: Mihály POHÁRNOK (organizer), Sándor BORZ KOVÁTS; standing: Maja JAHODA, László HORVÁTH, Gabriella SEMSEY, Gyöngyvér BLÁZSEK DEÁKNÉ, György SOLTÉSZ (other exhibitors: Mária MINYA and Károly SZEKERES)

Fészek Művészklub, Budapest, 1972

Archív fotó

PÁZMÁNY Lilla: Unobstructed, öltözék kerekesszékekkel élők számára (részlet) | Lilla PÁZMÁNY: Unobstructed, outfit for wheel-chair users (detail) | 2019
Fotó: Dombóvári Judit

MÓDRA Bettina: Oázis, élő installáció (részlet) | Bettina MÓDRA: Oasis, living installation (detail) | 2019
Fotó: Módra Bettina

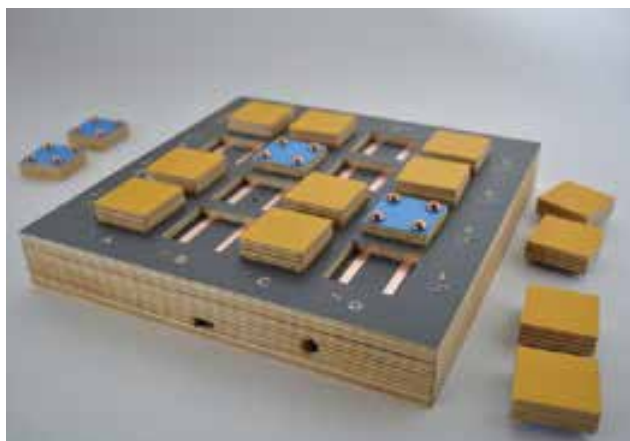
elméleti és gyakorlati stúdiumok – választható formában – bekerüljenek a tanmenetbe. 2020 őszén indult el a designelmélet MA-képzés keretén belül a designkurátori specializáció, amely a kortárs, kritikai kurátori szemléletet – hiánypótló módon – az iparművészet és a design területére alkalmazza. A képzés négy kurzusának keretében a hallgatók megismerkednek a múzeum- és kiállítástörténet elméletével és gyakorlatával, a kritikai muzeológia kurrens diskurzusaival, valamint magával a sokrétű kurátori munkával. A designkurátor-hallgatók kutatásaik alapján közösen kiállítást is rendeznek, hogy a tanultakat a gyakorlatban is alkalmazhassák.

A designkurátori specializáció első, „indító” tárlata igen ambiciózus: a hallgatók nem kevesebbre vállalkoztak, mint hogy a *Magyar design (10 kísérlet)* című kiállítást elemezzék, értékeljék, valamint az ott megfogalmazott elveket összevessék a kortárs design fejleményeivel. A kiállítás ötlete Novák Piroskától származott, aki maga is a MOME designelmélet szakján végzett, jelenleg az egyetem doktorandusza. MA-s hallgatók egy csoportja az ő vezetésével körülbelül egy éve kezdett foglalkozni a kérdéssel: mitől lett mérföldkő Magyarországon az 1972-ben mindössze tizenegy napig, október 18–29. között látogatható bemutató, illetve hogyan változott azóta a design értelmezése és gyakorlata?

Az 1972-ben Pohárnok Mihály által problémáfelvetésként kezdeményezett kiállítás fókuszában a funkcionalizmus, a rendszerelvű tervezés, a gyárthatóság kérdései és a társadalmi igények tervezésben való figyelembevétele állt. A tervezők – Deákné Blázsek Gyöngyvér, Borz Kováts Sándor, Horváth László, Jahoda Maja, Minya Mária, Semsey Gabriella, Soltész György, Szekeres Károly – tíz, kísérleti prototípust mutattak be, például edény- és étkészletet, lámpacsaládót, bútorrendszereket, csomagolástervet, hamuzóedény-

készletet. Hangsúlyozottan nem iparművészeti alkotásokat kívántak létrehozni, hanem a modern design elveinek megfelelő használati tárgyakat, amelyeket tömeggyártásra szántak, és amelyek kialakítását tudatos igényfelmérés és a hazai környezetkultúra tanulmányozása előzte meg. A tervezési szempontok között szerepelt a használatához legmegfelelőbb anyag kiválasztása, a forma funkcióhoz való igazítása, a tömeges gyártáshoz való alkalmazás, a gazdaságos felületkezelés, a tárgycsaládok rendszerében való gondolkodás. A kiállított tárgyak a „háztartási” design körébe tartoztak, és nem fedték le a design (ipari formatervezés) akkori értelmezését, így a kiállítás a rövid nyitvatartás ellenére nagy port kavart. Pohárnok Mihály *Magyar Nemzet*ben megjelent vitaindítóját több hónapon át tartó sajtóvita követte a *Művészet* folyóirat hasábjain, az eszmecsere a design szó jelentésétől az értelmezéséig, a hazai viszonyok elemzéséig terjedt, a hozzászólók érveltek a hazai ipari formatervezés megújításának szükségességéről mellett vagy éppen ellene, és számos, a korszerű design magyarországi kialakítását célzó javaslattal is előálltak. Pohárnok Mihály, Borz Kováts Sándor és Soltész György pedig e kiállítás tapasztalatait továbbgondolva kezdtek bele az elvek gyakorlati megvalósításába, a Házgyári Konyhaprogramba.

A Fészek Galériába tervezett mostani kiállítás a *Magyar Design 10+1 kísérlet* címet kapta. A tomboló járvány miatt nem nyílhata meg a tervezett időpontban, de reményeink szerint egy későbbi időpontban látható lesz a belvárosi galériában. A tárlat ötletesen elkülönített bevezető része a nevezetes eredeti bemutatót idézné meg tárgy- és enteriőrfotókkal, illetve az egyetlen sorozatgyártásba került tárgycsoportnak, Horváth László *Saturnus* készletének néhány darabjával. A tervek szerint a látogatót magyarázó szövegek irányítanák, és néhány idézetten keresztül betekinthezne az érdeklődő a sajtóvitába is.

ORR Péter: Tactilis, fejlesztő memóriajáték látássérültek és látók számára
Péter ORR: Tactilis, memory game for visually impaired and sighted people
2017

Fotó: Orr Máté

A Tactilis játék közben | The Tactilis game in use

Fotó: Orr Máté

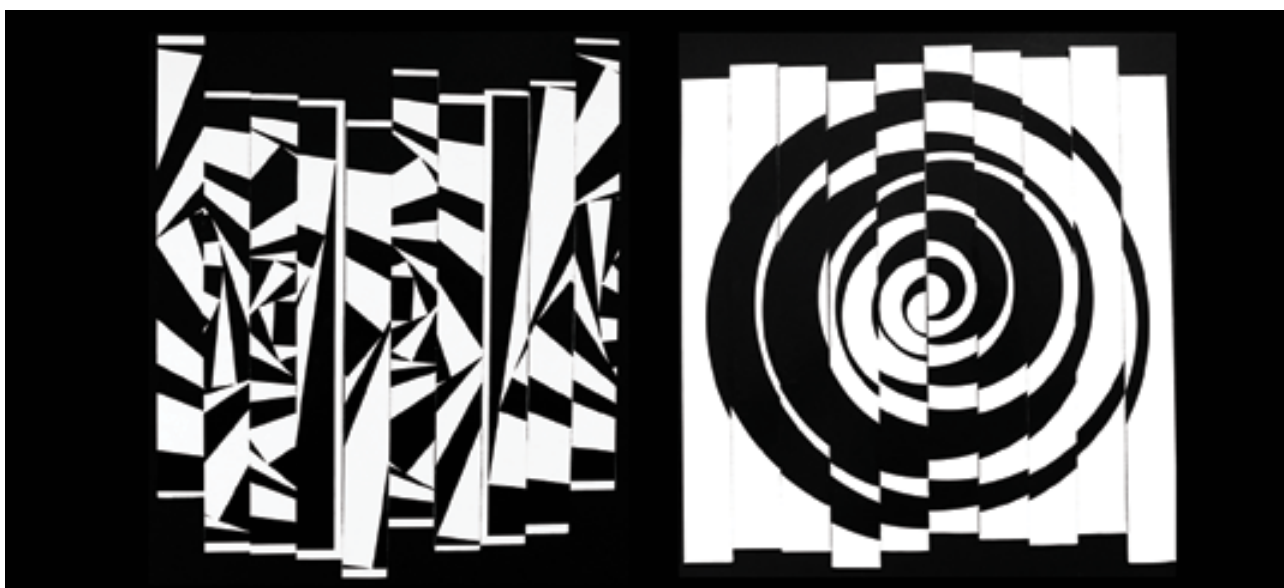

KOVÁCS Borbála Flóra: Cókók, hátizsák | Borbála Flóra KOVÁCS: Chattels, backpack | Projekt: 2013–2015

DÖME Melinda: MORYC, fejlesztő társasjáték | Melinda DÖME: MORYC, developmental game | 2020

Fotó: Döme Melinda

A MORYC elemei | Elements of MORYC

Fotó: Döme Melinda

A MORYC játék közben | MORYC in use

Fotó: Döme Melinda

VATÁNY Szabolcs: A Focus Ex böngészőbővítmény 3D renderje (részlet) | Szabolcs VATÁNY: The 3D render of the browser extension Focus Ex (detail) | 2020

Greenwerk Design Studio: Designpapírok (részlet) | Greenwerk Design Studio: Design papers (detail) | 2020

KIRÁLY Adrienn – SZALAI Bálint: Az itthon. projektben készült kézművestárgyak

Adrienn KIRÁLY – Bálint SZALAI: Handmade objects produced in the itthon. [at home] project | 2020

Fotó: Király Adrienn – Szalai Bálint

Fotó: Zsupponits Anett

MORAVCSIK Borka: Meet ülőbútor
 Borka MORAVCSIK: Meet sitting furniture | 2020
 Fotó: Rácmolnár Milán

A Meet ülőbútor használat közben. Modell: Orbán Szilárd
 Meet sitting furniture in use. Model: Szilárd Orbán
 Fotó: Moravcsik Borka

A tárlat második része a design kortárs értelmezési lehetőségeit villantáná fel 10+1, vagyis tizenegy tervező munkáján keresztül. Az 1972 óta eltelt közel ötven év változásai a design megjelenési formáira is hatással voltak. A tárgyközpontú tervezés mellett felerősödtek azok a tendenciák, amelyek a designt társadalmi gyakorlatként fogják fel, amely folyamat jellegű projektekkel egy szolidárisabb, élhetőbb világ megteremtését célozza. A szociális és inkluzív designtörekvések ennek érdekében a közösségekkel való együttműködést helyezik előtérbe, a kritikai designprojektek korunk működésének megkérdőjelezésével mutatnak rá a jövőnket romboló gyakorlatokra, vagy kínálnak alternatív megoldásokat. A digitális technológia pedig a design olyan új megnyilvánulási formáit hozta létre, mint például a telefonos alkalmazások, interfészek.

A 10+1 tervező, műhely, stúdió tervei az utóbbi néhány évben készültek, képviselik az említett tendenciákat, és a design lehetőségeivel aktuális, mai problémákra keresnek megoldást. Végigtekintve a munkákon, feltűnő a társadalmilag elkötelezett, szociálisan érzékeny projektek túlsúlya. Az *Unobstructed* (Pázmány Lilla, 2019) a kerekesszékekkel élők öltözékeit gondolja újra, a speciális, ülő helyzetnek megfelelő anyagválasztással, és a fel- és levételt

könnyítő pántrendszerrel. Kovács Borbála Flóra *Cókmók* (2013–2015) elnevezésű érzékenyítő projektje az állami gondozott gyerekek körülményeinek javítását célozza: minden családban élő gyermeknek vásárolt hátizsák mellé egy állami gondozott gyereknek is jut a táskából, így egy szülő két gyerekről gondoskodik. A fejlesztő jellegű játékok közé sorolhatóak a *Tactilis* (Orr Péter, 2017) és a *MORYC* (Döme Melinda, 2020) társasjátékok; kifejezetten a

Paradigma Ariadné: Ferdeház | Paradigma Ariadné: Slanted house
 Ipolytarnóc, Szikra Mező, 2020
 Fotó: Paradigma Ariadné

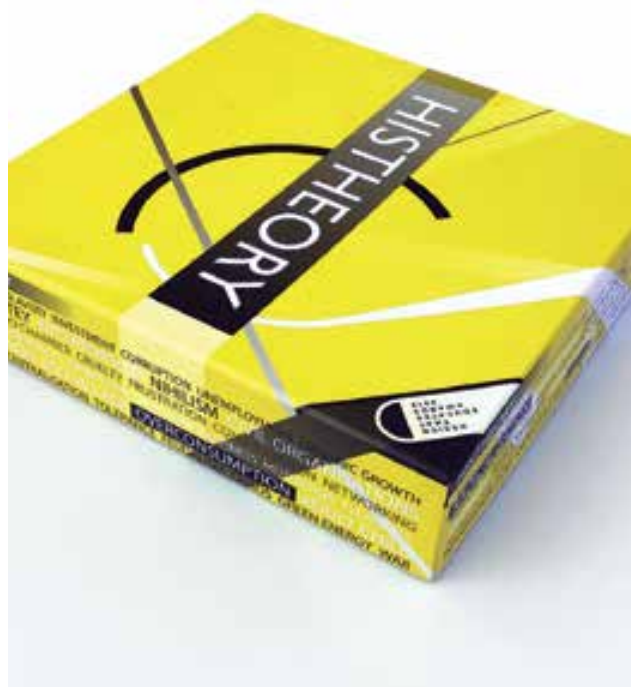
figyelem fókuszálását segíti a *Focus Ex* böngészőbővítmény (Vatány Szabolcs, 2020), amely megkönnyíti a digitális szövegolvasást a figyelemzavarral élők számára. A környezettudatosságot célozzák a körforgásos (circular) design példái: a Greenwerk Design Stúdió használt ruhákból, növényi textilhulladékokból készített papírai (2020), illetve Módra Bettina *Oázis* projektje (2019), amely természetesen lebomló szálakat használva a természet élő organizmusait vonja be a fenntartható textiltervezés folyamatába. Szalai Bálint és Király Adrienn *ittthon.* koncepciója a közösségi design egyik sikeres mintája. A Vajdaságban működtetett projektjükben helyi kézművesek bevonásával a tradicionális szaktudást a design eszközeivel vegyítik, emellett piacot és közösséget is formálnak a helybeliek számára. A társas kapcsolatokat segíti elő Moravcsik Borka *Meet ülőbútora* (2020), amely a közösségi design egy másik megjelenési formája (distributed design): nyílt forráskódú terve alapján bárki legyártathatja és tetszőlegesen kombinálhatja a bútort. A kritikai design ritka felbukkanása a Paradigma Ariadne építéstudió *Ferdeháza* (Ipolytarnóc, 2020), amely frappáns módon hívja fel a figyelmünket a világ kifordítottságára: a természet testreszabása helyett nekünk kellene a környezetünkhöz alkalmazkodnunk. A tizenegyedik projekt, a *Histheory* társasjáték talán kilóg a sorból, ám egy fontos, a társadalmi változásokat elősegíteni képes készségünket fejleszti: történelmi folyamatok, társadalmi

struktúrák és emberi tulajdonságok összetett rendszerével foglalkozik, intellektuális kihívás tehát, amely együtt gondolkodásra és párbeszédre ösztönöz (Bokor Gyöngyi, Mihálikovics Edina, Csizmadia Zsolt, 2018).

A kiállítási térben a '72-es kiállítás és a kortárs design példái elkülönülve, de mégis egységet képezve jelenének meg. A kurzuson részt vevő tervezőhallgatók a látványtervet és a grafikai arculatot az elmélet szakosokkal szorosan együttműködve alakították ki. A kiállítás tartalmi részével is tisztában lévő tervezők így pontosan meg tudták fogalmazni a design nyelvén a tárlat összetett célját: felidézni a magyar formatervezés egy 50 évvel ezelőtti, meghatározó pillanatát, és szervesen hozzákapcsolni a design mai példáit.

A Histheory elemei | Elements of Histheory

BOKOR Gyöngyi – CSIZMADIA Zsolt – MIHÁLKOVICS Edina: Histheory, társasjáték | Gyöngyi BOKOR – Zsolt CSIZMADIA – Edina MIHÁLKOVICS: Histheory, group game | 2018

A tárlat terve a designkurátori specializáció kiállítástervezési kurzusán készült a jelen írás szerzőjének vezetésével. A tervek szerint a tárlatot rendezik: Albert Réka, Csernus Anna, Forgách Anna, Gyöngyösi Eszter, Kolontai Dóra, Kovács Anna Zsófia, Lukács Edit, Márkus Dorottya, Mozga Tímea, Őze Sándor, Vékony Anna, Vezendi Vanessza, Viski Noémi. Látványterv: Majnár Rebeka, Mocselini Balázs, grafikai arculat és kiadvány: Keresztesi Anna Diána, Málnási Bence.

FÖLDI Eszter
művészettörténész

A képek egy részét a szerző bocsátotta rendelkezésünkre. Az 1972-es Magyar design (10 kísérlet) című tárlat teljes katalógusa megtekinthető a Design DigiTár – Iparművészeti archívum oldalán. A kiadványt Zsótér László tervezte. (A szerk.)

Egy hazai kortárs iparművészeti gyűjtemény megszületése II.

VÁLOGATÁS A FISE GYŰJTEMÉNYBŐL

Előző lapszámunkban (2021/2, 19–25.) Mascher Róbert, a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület elnöke számolt be a FISE Gyűjtemény megszületéséről. Az alábbi képanyaggal a kollekció további darabjait mutatjuk be.

FABRICIUS-NAGY Emese: IORA moduláris rendszer, shopper | Emese FABRICIUS-NAGY: IORA modular system, shopper
2016, 3D nyomtatás, PLA, 35x33x9 cm
Fotó: Dénes Nóra

^

ÉGI Marcell: Connect kollekció, karkötő 11
 Marcell ÉGI: Connect collection, bracelet 11
 2009, ezüst, alumínium, acél, plexi, nejlon, 8,5x7,5x2,1 cm
 Fotó: Égi Marcell

<

ÉGI Marcell: Connect kollekció, karkötő 04
 Marcell ÉGI: Connect collection, bracelet 04
 2009, ezüst, alumínium, acél, plexi, nejlon, 24x4x0,9 cm
 Fotó: Téglásy Zsuzsa

ANDRÁSI Edina: Ragyogó szív lámpa
 Edina ANDRÁSI: Radiant heart lamp
 2020, papírporelán, 30x40 cm
 Fotó: Horváth Gábor

~

^
KECSKÉS Orsolya: A dolgok természete, bronz
 Orsolya KECSKÉS: The nature of things, brooch
 2018, aranyozott réz, ezüst, 5x13x1 cm
 Fotó: Kecskés Orsolya

<
KECSKÉS Orsolya: A dolgok természete, nyaklánc
 Orsolya KECSKÉS: The nature of things, necklace
 2018, aranyozott réz, ezüst, 200x1x0,5 cm
 Fotó: Kecskés Orsolya

HORÁNYI Kinga: IKI IKI bronz | Kinga HORÁNYI: IKI IKI brooch
 2017, alumíniumhab, Ø 6 cm
 Fotó: Láng Kinga

KELE Sára: Keeper szobainas | Sára KELE: Keeper valet stand | 2018, tölgyfa, gumikötél, 116x58x40 cm

Fotó: Kmettykó János

VÉSSEY Anna: Négyen közülünk | Anna VÉSSEY: Four of us | 2018, pamut, sárgaré, 200x200 cm

Fotó: Véssey Endre

MOLNÁR Mária Virág: Selyembáb öltözék

Mária Virág MOLNÁR: Cocoon outfit

2015, pliszírozott lila selyem,
neon sárgászöld damillal rögzítve, 160 cm

Fotó: Molnár Virág Mária

PÁL Anikó Orsolya: Monstera ruha

Anikó Orsolya PÁL: Monstera dress

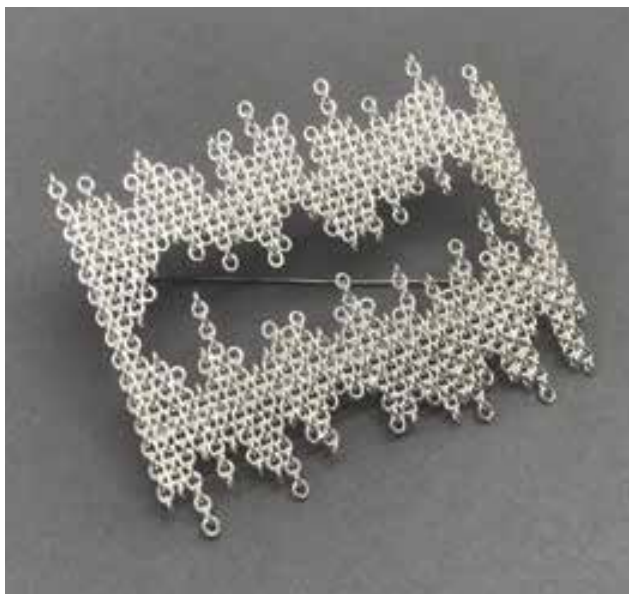
2017, francia varrással készült öltözék,
hernyóselyem, organza és poliészter, 36–38-as méret

Fotó: Pál Anikó Orsolya

SUSTIK Kriszta: Futur ruha | Kriszta SUSTIK: Future dress | 2013

Fotó: Burg Ákos

◀ **TENGELY Nóra: Fragment brooch**
 Nóra TENGELY: Fragment brooch
 2019, szemenként forrasztott láncszemek, 925-ös ezüst,
 tükröplexi, rozsdamentes acél, 7x5x0,5 cm
 Fotó: Piti Marcell

KOVÁCS Csaba: Az idő fogságában
 Csaba KOVÁCS: Imprisoned in time
 2017, szolárgráf fotó, 20x20 cm
 ~

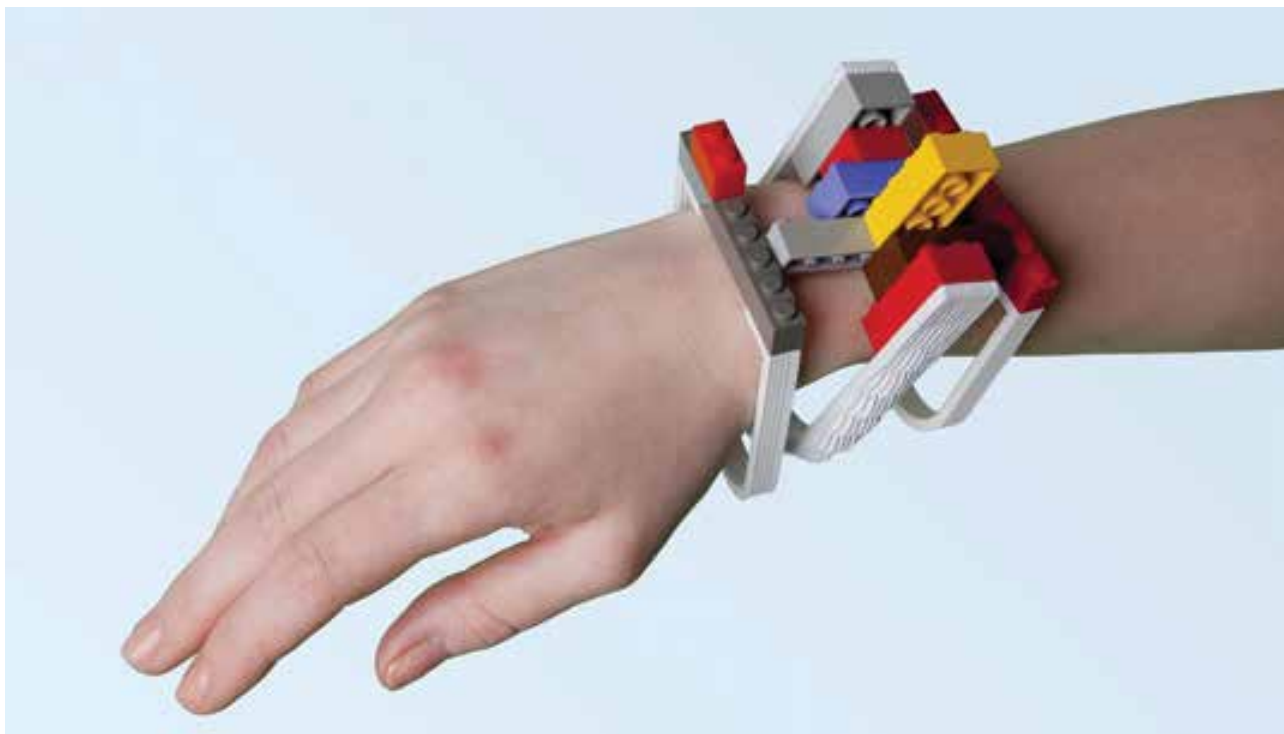

VÁGÓ Szilvia: Petallion medálkollekció
 Szilvia VÁGÓ: Petallion medal collection
 2012, anyagában színezett, mázatlan,
 polírozott félporcélán
 Fotó: Vágó Szilvia

KUSNYÁR Eveline: Tükörpróba ›
 Eveline KUSNYÁR: Mirror test
 2019, akril, vászon, fonal, 70x70 cm
 Fotó: Kusnyár Eveline

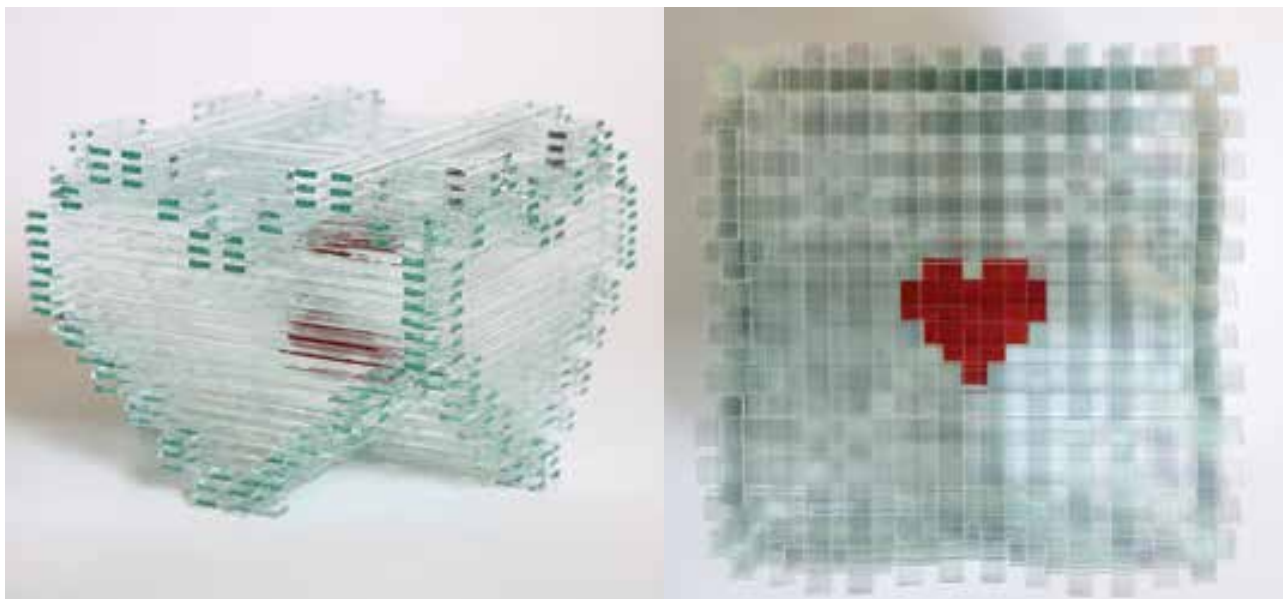

KISKÉRY Dániel: Build Play Wear | Dániel KISKÉRY: Build Play Wear | 2015, 3D nyomtatás, poliamid és ezüst
Fotó: Molnár Fruzsina

VARGA Dóra: Corpuscle III. | Dóra VARGA: Corpuscle III | 2020, öntött, csiszolt, polírozott üvegszobor, 12x12x11 cm
Fotó: Balázs József Tamás

VIRÁG Hajnalka: LLLove | Hajnalka VIRÁG: LLLove | 2020, ragasztott síküveg, 12,5x12,5x10 cm

Fotó: Virág Hajnalka

KNETIK Dóra: Fagyi az űrből | Dóra KNETIK: Icecream from space | 2013, öntött, épített, anyagában színezett porcelán, a legnagyobb tárgy magassága: 26 cm

Fotó: Görgényi Gábor

LAKATOS Ábel: Polli porcelánkészlet
 Ábel LAKATOS: Polli china set
 2015, anyagában színezett porcelán,
 kívül mázatlan,
 belül transzparens mázzal
 Fotó: Lakatos Ábel

VARGA Gyöngyvér Amala: Szöveg-buborékok | Gyöngyvér Amala VARGA: Text bubbles | 2014, formába olvasztott, csiszolt, polírozott üveg, 12x15x12 cm
 Fotó: Gáspárik Csaba

A FISE Gyűjtemény további darabjainak bemutatását lapunk következő számában folytatjuk.

Ipari tárgykultúránk kutatója

ERNYEY GYULA 80 ÉVES

Alig hihető. Hiszen mi, akik régen ismerjük, látjuk, hogy ma is a megszokott lendülettel beszél, magyaráz, tanít. Lelkesedése, elkötelezettsége nem csökken, nem fogyatkozik. Mert tanít mindig, akkor is, ha ír, kiállítást rendez, vagy oktat a szó hagyományos értelmében.

ERNYEY Gyula: Az ipari forma története Magyarországon

History of industrial design in Hungary
(Művészettörténeti Füzetek 8. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974)

Területe a formatervezés, a tárgytervezés, az emberi környezetet alkotó tárgyak világa, melyek az életet gazdagítják.

Jelenleg a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) professor emeritusa. Itt, az akkor még Iparművészeti Főiskolán szerezte a diplomáját 1965-ben belsőépítész szakon. Tanulóévei alatt a főiskola tanára, majd rektora Pogány Frigyes (1908–1976) volt, de még elevenen élt a Kaesz Gyula (1897–1967) és Juhász László (1906–1978) által kialakított szellemiség is. Ők határozták meg szemléletét és érdeklődését egy olyan területen, amelynek magyarországi szakirodalma egyáltalán nem létezett, csupán elszórt cikkeken kezdtek odafigyelni rá.

Ernő Gyula szinte minden könyvében, cikkében a hazai nagyipar kibontakozásával, fejlődésével foglalkozott, s ezen belül a termékek arculatának alakulásával a Kossuth-féle iparmű-kiállításoktól egészen a második világháborút követő évtizedekig, sőt a rendszerváltás utáni időszakig. Külön érdemnek tekinthetjük, hogy az egyes korszakok gyáripari-ipari fejlődésével párhuzamosan vizsgálja a társadalmi-történelmi változásokat is, sőt kiindulópontnak tekinti azokat.

Az ipari forma története Magyarországon című korai könyve (1974) már igen jelentős volt abból a szempontból, hogy az elszórtan megjelent korábbi írások után végre folyamatában tekintette át tárgykultúránk alakulását, sőt, foglalkozott az oktatással és a háború után egyre szélesedő intézményrendszerrel is.

A korszerű tárgykultúra érdekében tett első lépés az Iparművészeti Tanács alapítása volt 1954-ben, melynek feladata a kereskedelem és a termelés összefogása, a tömegcikk művészi színvonalának emelése volt. Első

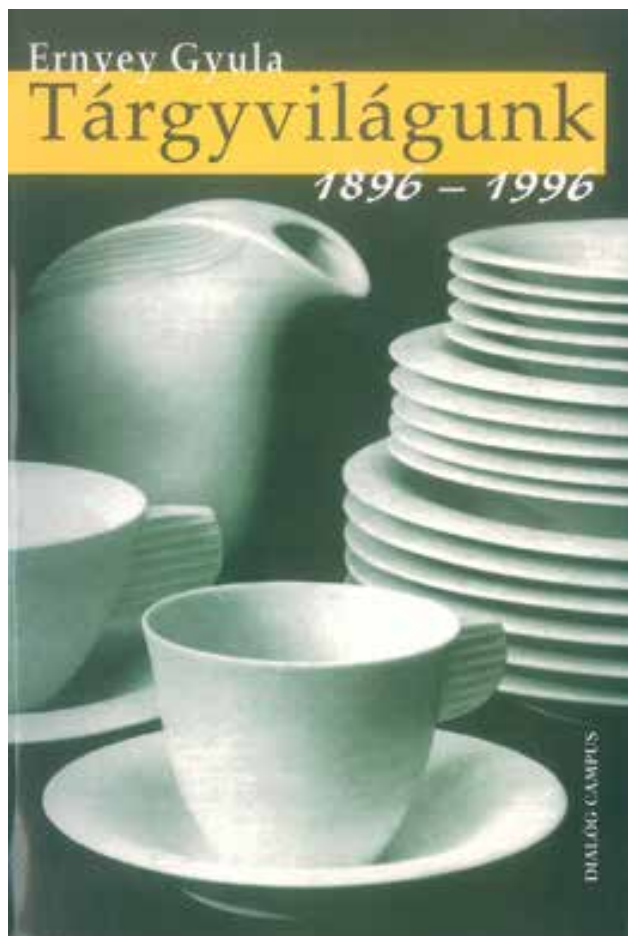

ERNYEY Gyula: Az ipari forma története | History of industrial design
(Corvina, Budapest, 1983)

titkára Juhász László lett, aki néhány munkatársával a gyártmányok technológiai és esztétikai minőségének emeléséért dolgozott. 1965 és 1967 között Ernyey Gyula a

ERNYEY Gyula (szerk./ed.): **Made in Hungary 1885–1914. Az ipari termékformálás kezdetei** | The beginnings of industrial design
(A Kecskeméti Képtár kiadványai II. Kiállítási katalógus.
Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kecskemét, 1990)

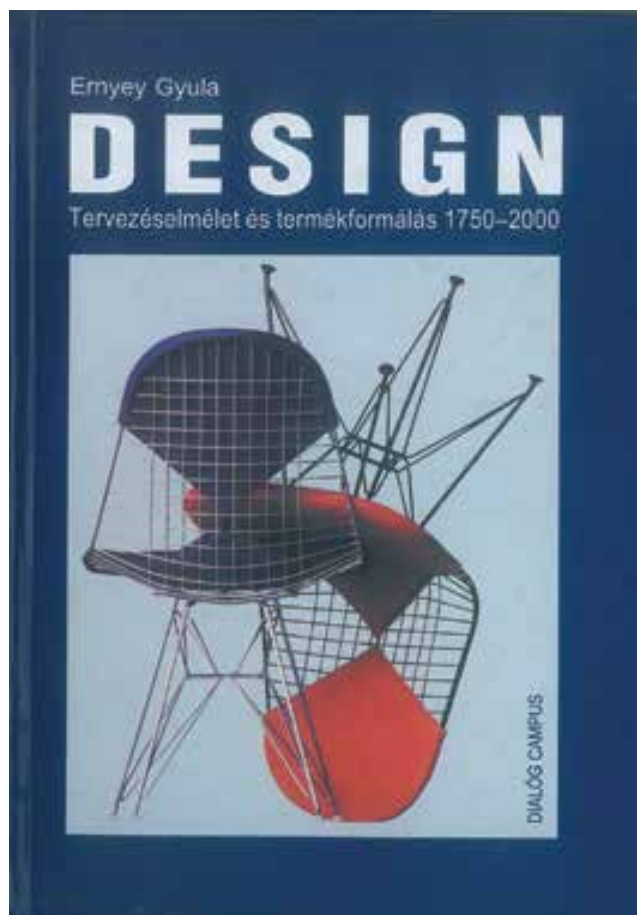

ERNYEY Gyula: **Tárgyvilágunk 1896–1996.**
Iparművészet-történeti és -elméleti vázlatok
Our world of objects 1896–1996. Sketches in the history and theory of design
(Dialog Campus szakkönyvek. Dialog Campus, Budapest–Pécs, 1998)

tanács ösztöndíjasaként szintén a kis csapat küzdelmeinek részese volt.

Számos publikáció és könyv után 2016-ban jelent meg Ernyey Gyulának a *Bozzay Dezső (1912–1974) és pályatársai. Ipari művészet és modernizáció Magyarországon* című munkája, amelyben talán legrészletesebben mutatja be az Iparművészeti Tanácsnak a második világháború utáni években vívott súlyos küzdelmeit az ipari művészetért. Juhász Lászlónak és munkatársainak kiemelt szerep jutott ezekben a harcokban, bár kulturális missziójuk csak mérsékelt eredményeket hozott. Ekkor indították el a szakma első, rendszeresen megjelenő kiadványát, az *Ipari Művészetet*, mely szerény kivitelezése és olcsó előállítása mellett 1975-ig működött. Ennek ellenére megszűnéséig gazdag eseménytár, mára már megkerülhetetlen forrásgyűjtemény maradt.

Az Iparművészeti Tanács másik jelentős kezdeményezése a *Művész az iparban* című kiállítássorozat volt, mely évenként került megrendezésre. Az 1957-ben rendezett első kiállításról a „számos méltatás mellett – olvassuk Ernyey könyvében – *leginkább a látogatók száma örzi beszédesen a valódi érdeklődést: a december 19. és január 4. közötti nyitva tartás alatt 16 ezren látták ezt az úttörő bemutatót*”¹

ERNYEY Gyula: **Design. Tervezéselmélet és termékformálás 1750–2000**
Design theory and the shaping of products 1750–2000
(Dialog Campus szakkönyvek. Dialog Campus, Budapest–Pécs, 2000)

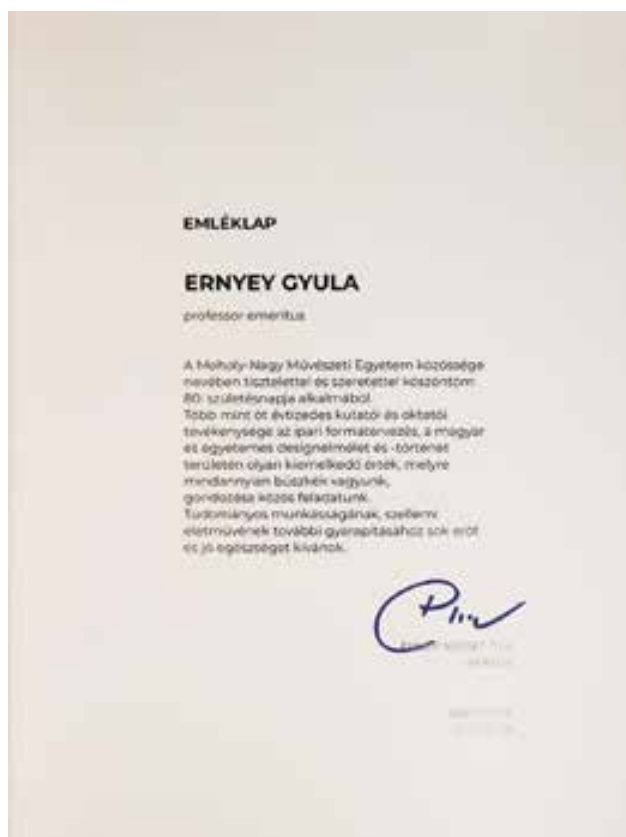
Ernyey Gyulának minden könyve és tanulmánya hézgapótló, és olyan ismereteket rögzít, amelyek a napi események rostáján áthullva feledésre lettek volna ítélve, elmentünk volna mellettük. Helyesen látta és megértette az olvasóval is, hogy „*Juhász László kétségtelen érdeme, hogy nem a művészet felől közelített az iparhoz és nem is az iparból próbálta megérteni az (ipar)művészetet. Felfogásában az ipar, a kereskedelem és az (ipar)művészet egymás partnereként szolgálják a társadalmi szükségleteket*”.²

Ezekhez kapcsolódott a *Legszebb Termék* pályázat, mely kis módosításokkal máig működik (ma Magyar Formatervezési Díj).

De mindezek csak ötletszerűen kiragadott részletek Ernyey Gyula életművéből.

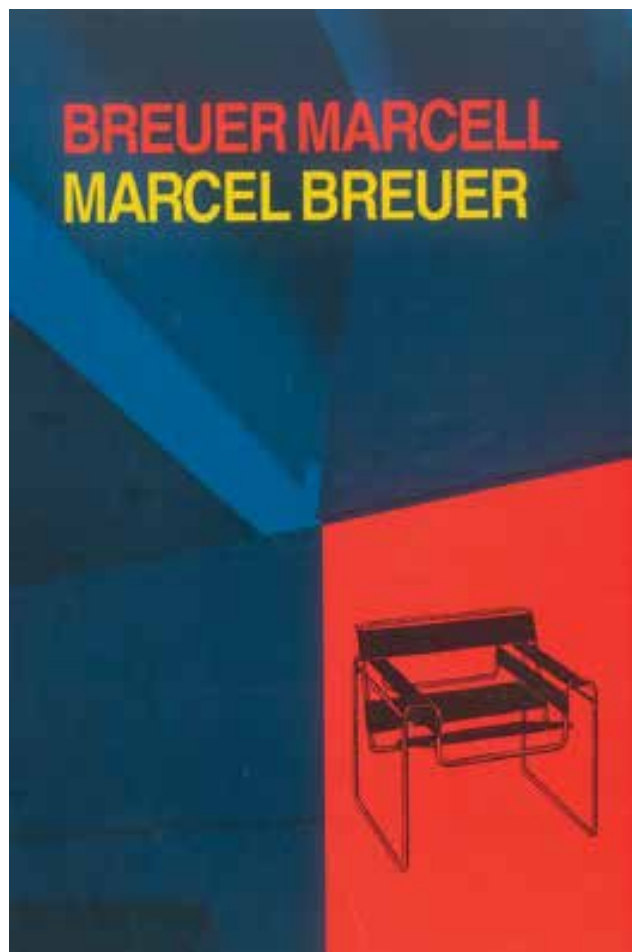
Elmondhatnánk, hogy az Iparművészeti Főiskolának, majd egyetemnek (MOME) diplomája megszerzésétől oktatója, docense, majd professzora volt 2008-ig, professor emeritusként pedig folyamatosan tanított 2019-ig. Az Iparművészeti Múzeumnak 1975-től 1988-ig főigazgató-helyettese, 1988-tól 1992-ig a Rubik Stúdió főtanácsadója volt. Apáczai-Csere János-díjat, Dózsa-Farkas András-díjat kapott, és 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemérem

tisztikeresztjét. 2015-ben elsőként nyerte el az Magyar Tudományos Akadémia doktora fokozatot designkutatói eredményeivel.

FÜLÖP József, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem rektora által adományozott Emléklap ERNYEY Gyulának, 80. születésnapja alkalmából

Memorial leaf awarded by the rector of Moholy-Nagy University of Art József FÜLÖP to Gyula ERNYEY on his 80th birthday

ERNYEY Gyula: Breuer Marcell
Marcel Breuer
(Pro Pannonia, Pécs, 2008)

De sokkal többet jelent ezeknél, hogy minden gondolata, minden sora értékes és megfontolásra késztet. Formatervezésünk fejlődésének általa felvázolt, mozaikokból összeálló képe az értékőrzést, a folyamatok megértését segíti.

Éppen ezért kérjük, hogy írjon sokat okulásunkra, s a fiatalok okulására. Kívánunk ehhez sok erőt, jó egészséget!

Isten éltesen nagyon sokáig, Ernyey Gyula!

KISS Éva
művészettörténész

1. Ernyey Gyula: *Bozzay Dezső és pályatársai. Ipari művészet és modernizáció Magyarországon*. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2016, 141. 2. Uo. 148.

A 80 éves filmmániás

BAKOS ISTVÁN TERVEZŐGRAFIKUSRÓL

A magyar tervezőgrafika („lánykori nevén” reklámgrafika, alkalmazott grafika) egyik aranykora különös módon a sötét kádári–aczéli éra, a múlt század hatvanas, hetvenes éveire köthető, amikor a még csak kialakulóban lévő kereskedelmi reklám, a már kifejlődő kiállítási grafika és a természetesen központban lévő politikai reklámgrafika mellett szinte robbanásszerű fejlődésen ment keresztül a kulturális reklámgrafika. Illetve annak bizonyos területei, például a hanglemezbőrző-tervezés, de mindenekelőtt a filmreklám, pontosabban a filmplakátkészítés, s csak

évek múltán zárkózott ehhez fel a színházi plakát területe. A magyar alkalmazott grafikát tanárként és gyakorló művészként csúcsra vezető Konecsni György mellett/mögött/nyomában az akkoriban működő többgenerációs magyar grafikai szcénában természetesen meghatározó volt a Papp-csoport szerepe, de szorosan a nyomukban lépdelték a fiatalabbak, a harmincas, negyvenes évek szülöttei, annak is köszönhetően, hogy mind a Képzőművészeti, mind az Iparművészeti Főiskolán (más-más elnevezéssel és bizonyos értelemben eltérő felfogással)

BAKOS István: A félszemű seriff, filmplakát

István BAKOS: True Grit, film poster | 1970, ofset, 81x56 cm

Fotó: Alapfy László

BAKOS István: Böszörményi Géza, Madárkák, filmplakát

István BAKOS: Géza Böszörményi, Birds, film poster | 1971, ofset, 162x112 cm

Fotó: Alapfy László

magas szintű képzés folyt, s a terület vonzotta a tehetségeket, valamint hogy a tervezőgrafika tekintélyt parancsoló minőséget teremtett szinte minden területén, a még nem említett könyv- és tipográfia-tervezés vagy vendéglátóipari, idegenfogalmi reklám frontján is (e pezsgés gazdasági hátterét jelentette a párt által 1968-ban meghirdetett úgynevezett új gazdasági mechanizmus, amely az addig szigorúan centralizált gazdaságirányításon – legalábbis egy ideig – vállalkozáspártian enyhített).

Ebben a közegben kezdte tervezői pályáját Bakos István, aki az utolsó Konecsni-növendékek közé tartozva a hatvanas évek végén tűnik fel a magyar plakátművészetben. Kitűnő rajzi alapokra építkező, a festészet művelésére alapozó szemlélete és munkamódszere folytán plakátjai összetéveszthetetlenek. Szemléletének gyökereit visszavezethetjük a főiskola előtti Képző- és Iparművészeti Gimnázium időszakára, ahol Viski Balás László növendékeként (Birkás Ákos, Konkoly Gyula, Végh András, Vagyóczky Károly osztálytársaként) egész életére kiható festői látásmódot alakított ki. A filmplakáthoz való viszonyát döntően befolyásolta 1964-es londoni útja, melyet nyugodtan nevezhetünk

tanulmányi útnak, a folyamat genezisének. Más látnivalók mellett a pop-art művészet vitalitással telt eredetisége, valóságközelisége, színessége nagy hatással volt rá, aminek kifutása, pontosabban *felfutása* alkotóművészetének hetvenes évekbeli plakátjaiban csúcsonyosodik ki. E kis eszmefuttatásban illusztrációként munkásságának e korszakában sikert aratott plakátjaiból válogattunk egy-két jeles darabot. Ezek élén álljon a magyar pop-art hangsúlyos illusztrációjaként harsogó, *A felszemű seriff* című plakátja 1970-ből, amelyet egy klasszikus westernhez készített a művész. Sajátos szürreális látásmódja érvényesül 1971-es *Madárkák*-plakátján (a film rendezője a sokáig háttérbe szorított Böszörményi Géza), és ki emlékszik ma már az „NDK-s” *Az ördög és a bábjátékos* című mesefilmre, melyhez Bakos rajzi felkészültségének teljes fegyvertárával brilirozva teremt máig emlékezetes, üde, eleven, mozgalmas, valódi meseszerű plakátot (1975).

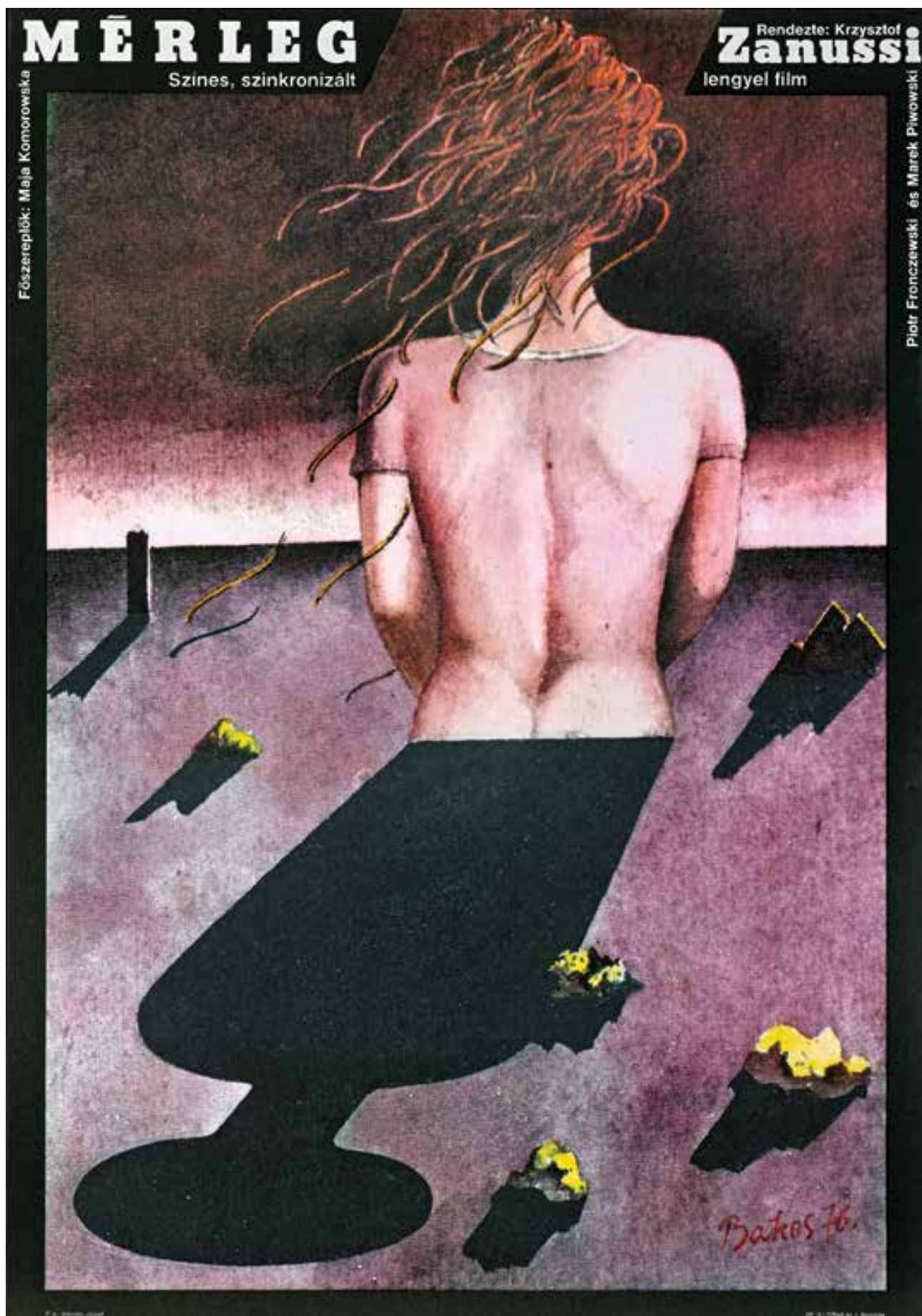
Fontos körülmény, hogy Bakos István számára nem feladat volt a filmplakáttervezés, -készítés, hanem átélte *életforma*. Persze, mint sok generációs társa, ő is rengeteget járt moziba (gondoljuk el, ekkoriban érkeztek meg Visconti, Fellini, Antonioni filmjei Olaszhonból,

BAKOS István: Hans Kratzert, *Az ördög és a bábjátékos*, mesefilmplakát
István BAKOS: Hans Kratzert, The Devil and the Puppeteer, fairy-film poster
1975, ofszet, 81x56 cm
Fotó: Alapfy László

BAKOS István: Fábri Zoltán, *Az ötödik pecsét*, filmplakát
István BAKOS: Zoltán Fábri, The Fifth Seal, film poster
1976, ofszet, 162x112 cm
Fotó: Alapfy László

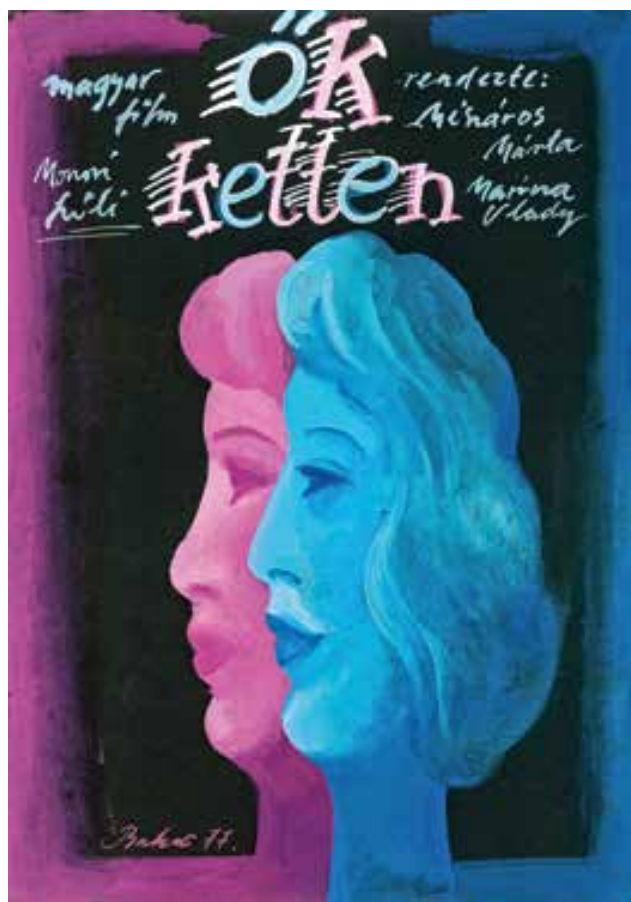
BAKOS István: Krzysztof Zanussi, *Mérleg*, filmplakát | István BAKOS: Krzysztof Zanussi, *A Woman's Decision*, film poster | 1976, ofset, 81x56 cm
Fotó: Alapfy László

Truffaut és Godard filmjei a franciáktól, ekkor vált meghatározóvá a lengyel film Wajdával, Polanskival, majd Zanussival, a cseh film Formannal, Menzellel, s lassanként csepegtetve érkeztek filmek Amerikából, nem is beszélve a magyar filmgyártásról, melyet Jancsó, Makk, Mészáros Márta, Fábri, Kósa, Huszárik, Sára, Gaál, Böszörményi progresszivitása fémjelzett). Bakos sokat ült moziban, de emellett sokat dolgozott, és sok mindennel foglalkozott. És plakátjait *megfestette!* Minderről így nyilatkozott: „1975 után vászonra, néha fára festett filmplakátokat készítettem. Azt akartam ezzel jelezni, hogy a plakát nem csak papír, amit általában a hirdetőoszlopokról levakarnak, és a kukába dobnak. Valamilyen minőséget szerettem volna átadni a nézőnek. Hogy tovább álljon ott a filmplakát előtt, hátha ezáltal izgalmasabb, érdekesebb lesz a film is...” Így született meg a legendássá vált *Az ötödik pecsét* című Sánta Ferenc-regényből Fábri Zoltán által rendezett filmhez készített, redukált színvilágú, ám szürrealitása miatt erősen szuggesztív plakátja (1976), a rendkívüli Zanussi-filmhez (*Mérleg*) valódi *festői térproblémákat* is felvető, briliánsan kivitelezett munkája (1976) és – hogy egy más műfajt is említsünk – az Alain Delon nevezetes főszereplésével forgatott *Zorro* című film plakátterve

(1976). Ez utóbbi eredetisége abban is rejlik, hogy Zorro–Delont nem szemből, hanem hátulról festette meg, hiszen a film lényege az volt, hogy Zorro egyetlen akciójában sem ismerhető fel (e munkája terv maradt). De a festés alkotómódszere a meghatározó Visconti *Az ártatlan*

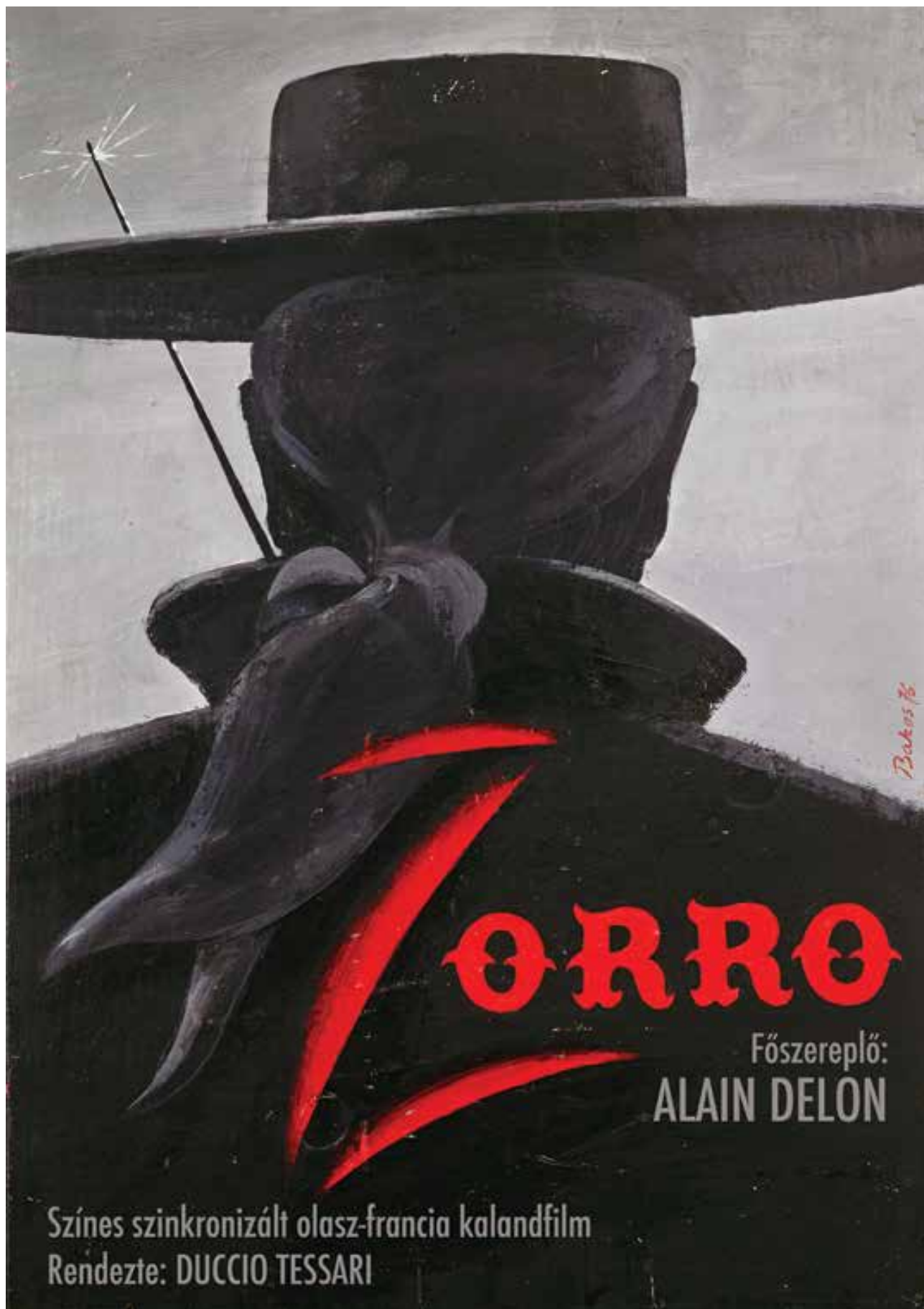
BAKOS István: Luchino Visconti, *Az ártatlan*, filmplakát
István BAKOS: Luchino Visconti, *The Innocent*, film poster
1978, ofszet, 81x56 cm
Fotó: Alapfy László

BAKOS István: Mészáros Márta, *Ők ketten*, filmplakátterv
István BAKOS: Márta Mészáros, *The Two of Them*, film poster design
1977, tempera, digitális nyomtat: 100x70 cm
Fotó: Alapfy László

BAKOS István: Paolo Sorrentino, *Ifjúság*, filmplakátterv
István BAKOS: Paolo Sorrentino, *Youth*, film poster design
2015, tempera, digitális nyomtat: 70x100 cm
Fotó: Alapfy László

BAKOS István: Duccio Tessari, Zorro, filmplakátterv | István BAKOS: Duccio Tessari, Zorro, film poster design | 1976, olaj, fa, digitális nyomat: 100x70 cm
Fotó: Alapfy László

című filmjének plakátja (1978) esetében is, amely egy arisztokrata család életébe enged bepillantást, s melynek így jelképe is szuggesztív: mintha egy szelíd galamb alatt kígyók tanyáznának... Ez a festőiség az uralkodó a Mészáros Márta *Ők ketten* című filmjéhez készített plakátjában (1977) is, melyben a *szabad kéz* uralma annyiban is meghatározó, hogy nem nyomdai betűkkel oldja meg a feliratozást, hanem kézírásos betűalakítással.

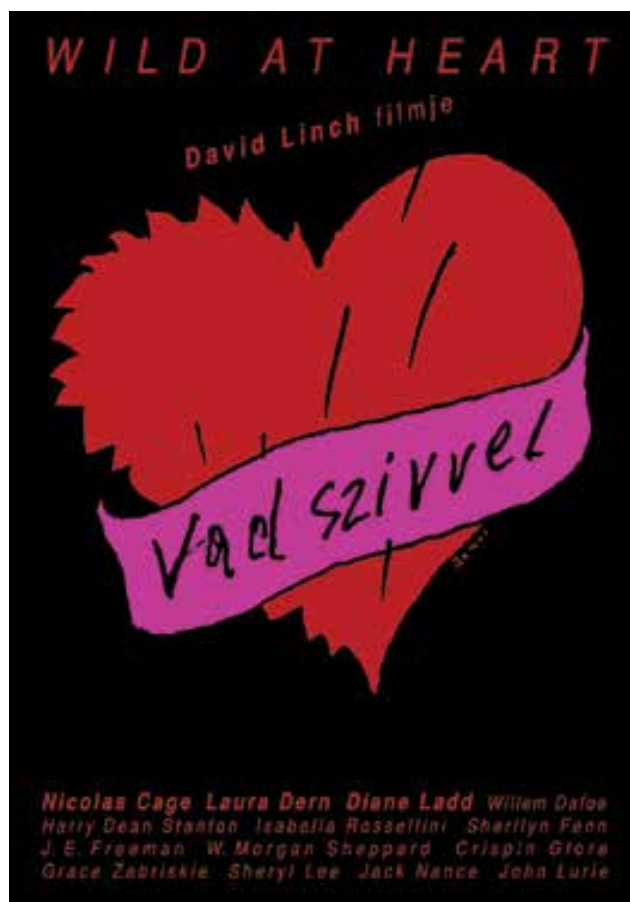
A nyolcvanas években Bakos István felfedezi magának a fotográfiának a tervezőgrafikai munkásságában való alkalmazási lehetőségeit, s az egyik legjobban fényképező magyar tervezőgrafikus lesz, munkái egy egészen új szemléletet és stílust honosítanak meg a magyar tervezői gyakorlatban, de ez a korszak nem képezi jelen kis ismertető írásunk témáját. Ellenben jeleznünk kell, hogy a filmplakátkészítés hosszú évek kimaradása után – megújult technikai eszköztárral, de alapjaiban ma is manuális kiindulásra alapozva – napjainkban is érdeklődése középpontjában áll. Erre utal Sorrentino nagy hatású filmjéhez, az *Iffúság* című műhöz tervezett munkája (2015) és nem utolsósorban a nagy tehetségű David Lynch *Vad szívvel* című filmjéhez készített plakátja

(2019). Hogy Bakos István ma is mozimániás, abban David Lynch filmjeinek és filmnyelvének nagy szerepe van... Ahogy nyilatkozza: Lynch filmjei olyan olajozott, s ugyanakkor gazdag rétegezettségben megvalósított művek, melyek őt, a *filmmániást* mindig odaszegezik a mozi székéhez.

Ez az írás egy óriási tervezőgrafikai életmű egy szeletét igyekszik felvillantani, hangsúlyosan rávilágítva egy-két kiemelkedően fontos eseményre. Elsőként arra, hogy életművének válogatásából életének harmadik (*csak* harmadik!) egyéni kiállítása nyílt meg a Pesti Vigadóban (közösén Árendás Józseffel), s hogy ennek kapcsán életművéről, munkásságáról az MMA Kiadó az *Iparművészek, Tervezőművészek* sorozatában egy gazdagon illusztrált könyvet jelentetett meg e sorok írója és Jóry Judit művészettörténész tollából, valamint hogy mindennek egyik kiindulópontja az volt, amire a címben utaltunk is, hogy Bakos István ebben az évben tölti be 80. életévét.

Munkásságával a legösszetettebb eszköztáru vizuális látványteremtő alkotók közé tartozik. A festőt, képgrafikust, rajzoló, designfotóst, művészeti szerkesztőt egyaránt magában egyesítő tervezőgrafikus-művész 1995-ben kapta meg a Ferenczy Noémi-díjat és 2020-ban a Konecsni-díjat. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának rendes tagja. A plakát fogalmáról, definíciót is adva, sokan fejtették ki gondolataikat, de kevés olyan mély és pontos meghatározással, funkciómegjelöléssel találkozunk, mint Bakos István fogalmazásában: „A jó plakát olyan, mint egy villámcsapás, lehetetlen nem észrevenni, megakad rajta a szem. Egyszerűen szemet szúr. A jó plakát lehet olyan is, mint egy pofon, melyet jó érzéssel fogadunk.” Nos, ezt a pofont kapjuk meg tőle kiállításán, s remélhetően a róla szóló kiadvánnyal is. De arcunk (ha a pofont arra kaptuk) mindentől a látványtól nem sérül, hanem örömtelien kipirult lesz...

FELEDY Balázs
művészeti író

BAKOS István: David Lynch, *Vad szívvel*, filmplakátterv
István BAKOS: David Lynch, *Wild at Heart*, film poster design
2019, színes rajz, digitális nyomat: 100x70 cm
Fotó: Alapfy László

A grafikusművész 80. születésnapja alkalmából az MMA Kiadó Nonprofit Kft. 2021 tavaszán kötetet jelentetett meg Bakos István címmel. A 104 oldalas, színes képekkel gazdagon illusztrált könyv szerzői Feledy Balázs és Jóry Judit, a kiadványt Árendás József tervezte, a műtárgyfotókat Alapfy László készítette. (A szerk.)

(A⁷⁵+B⁸⁰. Vigadó Galéria, Pesti Vigadó, Budapest, 2021. május 5. – június 27.)

„Megmentjük a plakátműfajt!”

A 75 ÉVES ÁRENDÁS JÓZSEF TERVEZŐGRAFIKUS-MŰVÉSZ KÖSZÖNTÉSE

Árendás József – azaz ár&ás – tervezőgrafikus-művész hosszú, öt évtizedes pályaképét vizsgálva pontosan regisztrálható, hogy munkássága a történelmi-társadalmi determinánsok következtében két, egymástól elváló szakaszra bomlik: a főiskolai tanulmányok 1972-es lezárásától a nyolcvanas-kilencvenes évtizedfordulón lezajlott rendszerváltásig tartó húszéves, és az azóta lepergett harmincesztendőös periódusra. A korábbi és az újabb szakasz viszonylag zökkenőmentesen kapcsolódik egymáshoz, a gyökeres változásokat hozó történelmi fordulatnak, az

alkotói körülmények és feltételek teljes átalakulásának művészi tevékenységében nincs különösebb nyoma. Ennek elsődleges oka az, hogy miként a Kádár-rendszer puha diktatúrájában, az immár demokratikus berendezkedésű, független országban is elsősorban kulturális-művészeti megrendeléseket teljesített és teljesít – kezdetben elsősorban film-, később színházi plakátokat tervezett és tervez –, valamint a funkciót esztétikusan szolgáló kiadványok, termékarculatok, logók, csomagolások tervei készültek és készülnek grafikai műhelyében, amelyek így vagy úgy, de

ÁRENDÁS József (ár&ás): Carlo Goldoni, Két úr szolgája, színházi plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): Carlo Goldoni, Servant of Two Masters, theatre poster | 1989, ofset, 84x60 cm

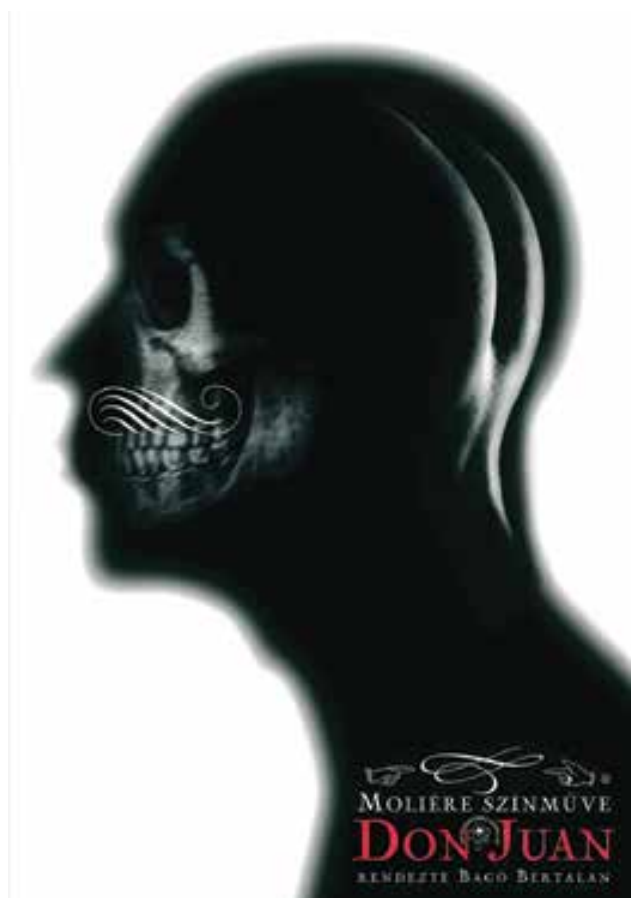

ÁRENDÁS József (ár&ás): Az ötlet, plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): The idea, poster
2004, digitális nyomtat, 100x70 cm

mindenkor hordozzák a megrendelő igényeit, elképzeléseit is. A leginkább a plakáttervezés alkotóterületéhez kötődő Árendás József mindenkor függő helyzetben dolgozott: korábban, a Kádár-korszakban megfellebbezhetetlen döntése volt a zsűriző-engedélyező szervezetnek, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus alkalmazott művészeti osztályának – amely a tervet hol elutasította, hol módosításra javasolta, hol kivitelezésre engedélyezte –, majd a rendszerváltás után a mindenkori megbízó, a megrendelő igénye és döntése vált mérvadóvá. A közelmúlt éveiben a megbízói szerepvállalás, a megrendelés nélkül tervezett, autonómnak nevezhető plakátok körében már teljesen korlátozatlan az alkotói szabadság, de e munkák széles körű közzétételének metódusa és hatóterülete ezzel párhuzamosan beszűkült: ezek a munkák az utca, a köztér helyett a kiállítóterembe visszavonult egyedi, nemcsak ható-, de jelentéskörükben is módosult műalkotásokként jelennek meg.

A Felvidékről, az Érsekújvár melletti Ímelyről 1954-ben kitelepített, Dunaalmásra, e festői szépségű Duna menti településre került pedagóguscsaládban 1946-ban született és felnőtt Árendás József 1960-ban kezdte meg művészeti felkészülését Tata városában, ahol egy

kitűnő grafikusművész és művészpédagógus, Kerti Károly szakkörében tanulhatott, s a mester klasszikus rajzi stúdiumokra alapozott művészetpedagógiai módszerének szakmai eredményeit kamatoztatva, mint számos növendéktársa, ő is budapesti művészeti főiskolán folytathatta tanulmányait. Árendás József alapos rajzi tudással felvértezve 1967 és 1972 között a Magyar Iparművészeti Főiskolán gyarapította ismereteit, ahol a magyar plakátművészet megkerülhetetlen mesterei, Konecsni György, Erneyi Sándor és Finta József grafikusművészek, valamint Gerzson Pál festőművész voltak a tanárai. A rajz mellett – amely pályája napjainkig ívelő, csaknem teljes időszakában meghatározó jelentőségű tényező – később az Árendás-plakátok fontos alkotóelemeként jelent meg a fotó, illetve a fotóhasználat is, amely a nélkülözhetetlen, gondosan mérlegelt tipográfiai megoldásokkal együtt karakterizálják kompozícióit. Mindezen elemek és motívumok szabadkézi rajz-, illetve kollázs- és montázstechnikai alkalmazása a múlt század kilencvenes éveitől a számítógépes tervezéssel gazdagodott, de úgy, hogy az alkotói kézjegy, a mű közvetlen, személyes kifejezése mindezenközben csak keveset veszített jelentőségéből és intenzitásából.

ÁRENDÁS József (ár&ás): Molière, Don Juan, színházi plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): Molière, Don Juan, theatre poster
2004, ofset, 84x60 cm

ÁRENDÁS József (ár&ás): BaDuÁr, kiállítási plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): BaDuÁr, exhibition poster
2015, digitális nyomat, 100x70 cm

ÁRENDÁS József (ár&ás): Bauhaus 100, emlékező plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): Bauhaus 100, commemorative poster
2019, digitális nyomtat, 70x100 cm

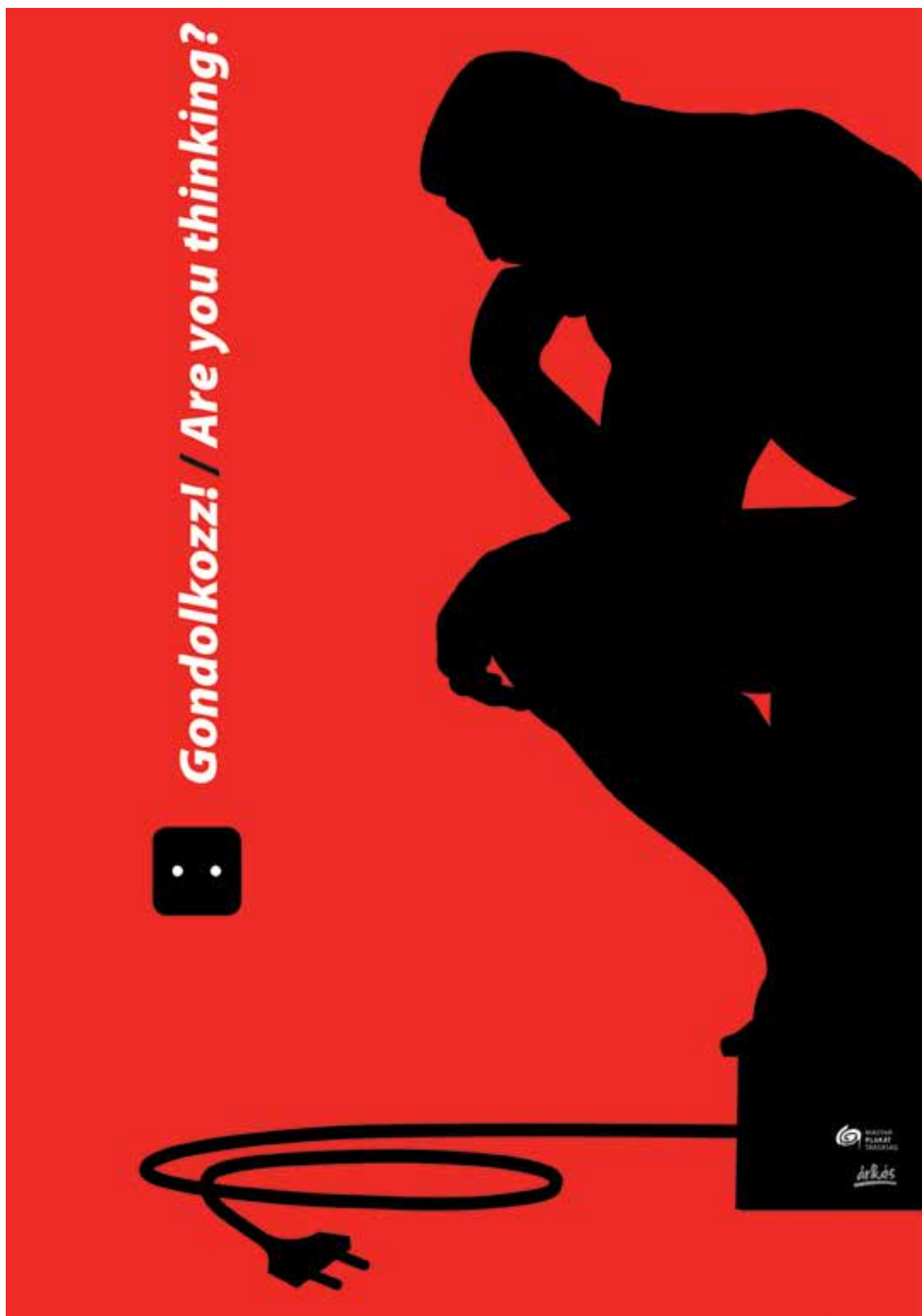
A tervezőgrafikusi pálya az 1970-es években a magyar filmterjesztés egyeduralgoló, az egész országot behálózó állami Mozgóképforgalmazási Vállalat (Mokép) számára tervezett filmplakátokkal indult. A feladat komplexitását és nehézségeit jelzi, hogy Árendás József falragaszt komponált olyan filmművészeti alkotások propagálására, mint Fellini *Országúton*, vagy Szabó István *Budapesti mesék* című mozija, de az ő műhelyében készült az a plakát is, amely a *Kojak Budapesten* című, korszakjelzőnek aligha minősíthető produkcióra hívta fel a figyelmet. E munkái kapcsán egy 1992-ben rögzített beszélgetésben fogalmazta meg alkotói tevékenységének tanulságait és tervezői ars poeticáját a művész: „Ez a periódus többé-kevésbé az útkeresés időszaka volt. Fotóztam, rajzoltam és a kettő kombinációjával is dolgoztam. Készítettem vonalkás tusrajzokat és erősen plasztikus, szoborszerű rajzokat, amelyekre a Kerti Károlynál folytatott stúdiumok hatottak, voltak azután a lengyel stílust idéző popos és szürrealis alkotásaim is [...]. A plakát nem leíró műfaj, az időbelisége nagyon rövid. Ha nem fog meg egy pillanat alatt, akkor nem jó. Egyértelműnek és világosnak kell tehát lennie. Természetesen, ha már megáll előtte a járókelő, rájön, hogy több rétege is van, van stílusa, vannak részletei, meg van komponálva. A másik lényeges eleme a kép és szöveg harmóniája vagy diszharmóniája, e két elemének szervesen ki kell egészítenie egymást. Ezt azért hangsúlyozom, mert ezt a problémát nagyon kevesen tudják jól megoldani, vagy az egyik, vagy a másik komponens kerül túlsúlyba, és akkor már rossz a munka. Szeretem továbbá a tiszta tipográfiát, a szövegnek mindig olvashatónak kell lennie.”¹

E tervezőgrafikusi moziplakát-időszakot követő színháziplakát-korszakának termései – amelyeknek terveit és megvalósult, kivitelezett, az utcákon és tereken nyilvánosságot kapott falragaszait összefoglaló jelleggel

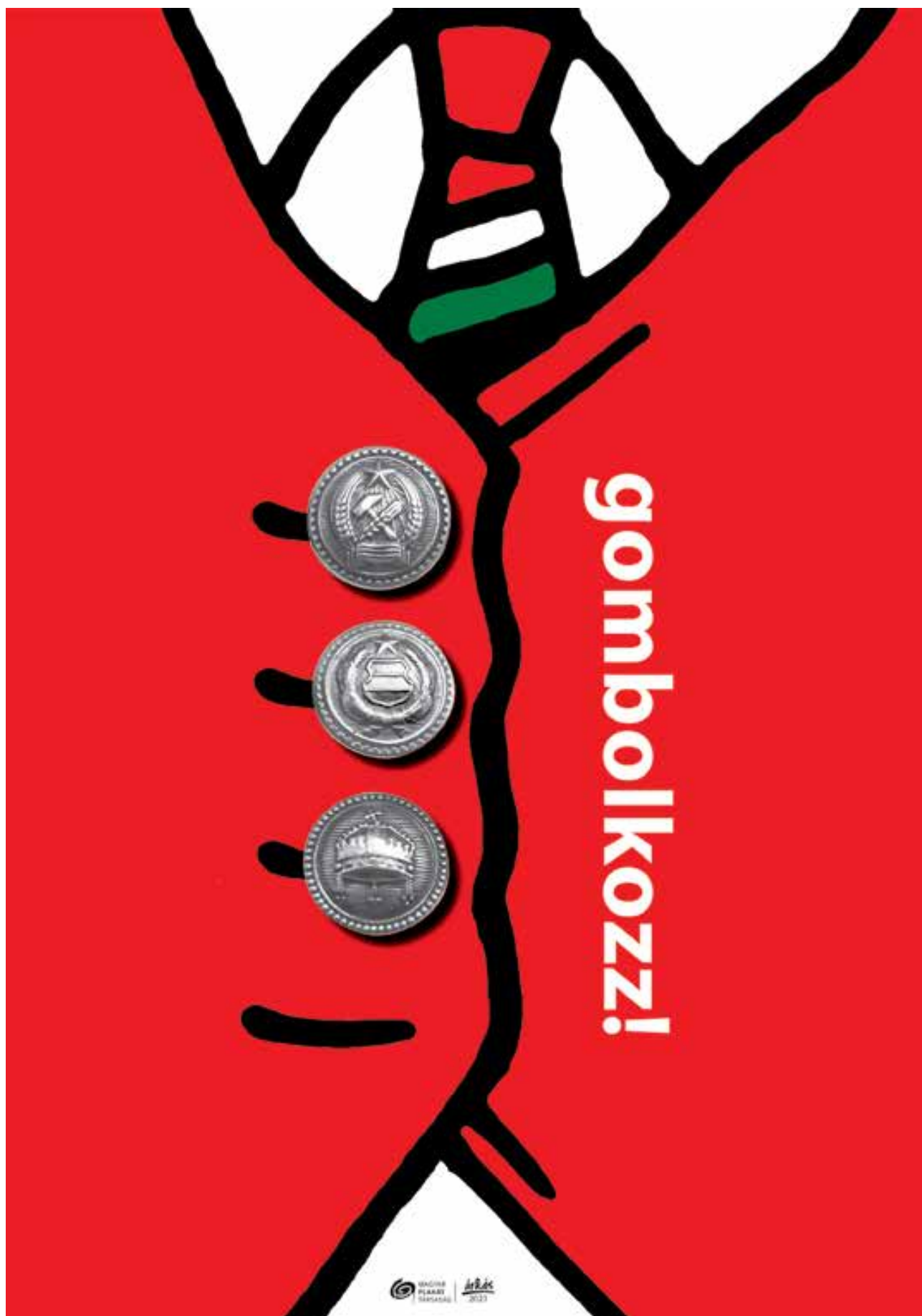
számos kiállításon is közönség elé tárta, és több, általa tervezett kiadványban is közreadta – túlnyomórészt a Ruszt József rendező által a nyolcvanas évek elején megalapított zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházhoz, illetve e színház produkcióihoz kapcsolódnak. Árendás József dolgozta ki a színház grafikai arculatát, tervezte meg a színlapokat, és aztán sorozatban készíthette el a bemutatott színművek plakátjait, a klasszikus szerzők (Shakespeare, Molière, Csehov stb.) és kortárs írók (Hubay Miklós, Mátyás Iván, Bereményi Géza stb.) darabjaihoz. A fekete és a fehér ellentétével, vagy csak egy, vagy két szín kiemelő hangsúlyával élő, egyszer a grafikai, megrajzolt motívumokkal, máskor a festői eszközökkel megkomponált kompozíciók különös, a 20. századi avantgárd irányzatok – így elsősorban az expresszionizmus, a szürrealizmus, a dadaizmus – tanulságait és stilisztikai jellemzőit ötvöző, a kortárs lengyel plakátművészet és a pop-art szemléletmódját és egyes formai elemeit, meglepő vizuális effektusait kamatoztató munkák. E hatások érvényesülése mellett karakteresen egyéni formai jellemzőkkel felruháztak, ötlet- és fantáziadúsak, figyelmet keltők, emlékezetbe rögződők, vizuális élményeket adók ezek az alkotások, s mindezeket az erőket úgy sűrítik, hogy a megidézett színművek

ÁRENDÁS József (ár&ás): Béke Harc!, plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): Peace Offensive! poster
2021, digitális nyomtat, 100x70 cm

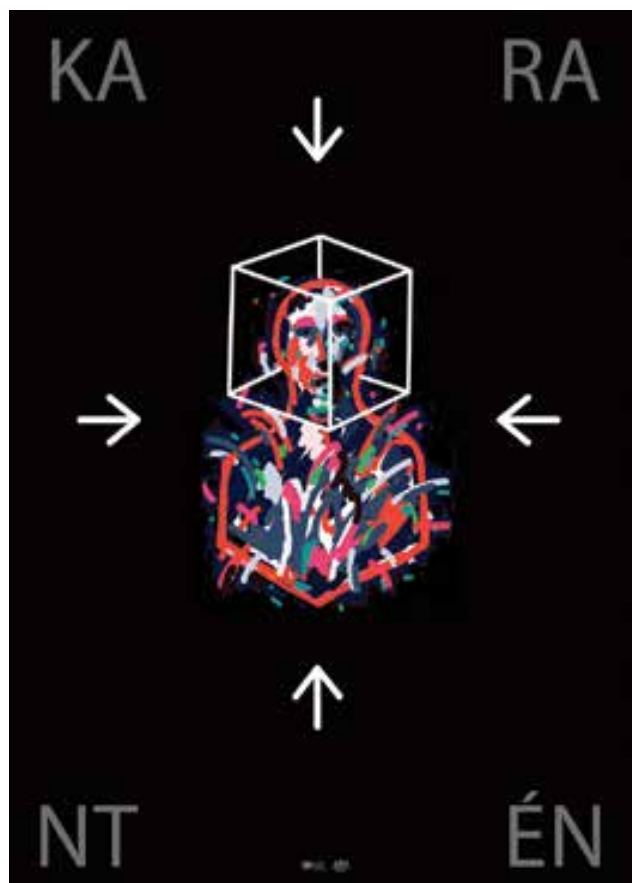

ÁRENDÁS József (ár&ás): Gondolkozz! / Are you thinking?, plakát | József ÁRENDÁS (ár&ás): Are you thinking? poster
2021, digitális nyomtat, 100x70 cm

ÁRENDÁS József (ár&ás): Gombolkozz!, plakát | József ÁRENDÁS (ár&ás): Button up! poster
2021, digitális nyomtatás, 100x70 cm

hitelesen, de önálló szemlélettel megjelenített képi-tartalmi világában kalandozhat a szemlélő. Az Árendás-plakátok karakterjegyeit faggatva az ellentétes jegyek szintézisére, érzékenyen kiegyensúlyozott egységére hívhatjuk fel a figyelmet, annak révén a valóságelemekből, a produciók konkrét szereplőinek alakjaiból, a környezeti elemekből és a tárgyakkól, ritkábban a természetészletekből szervezett képpel a jelenséget a művész mintegy a realitások fölöttívé, paranormálissá avatja. Az ellentétes hatásrendszerek sorozatokon, illetve egy-egy művön belül is érvényesített, esetenként összemosódó elemeiként és eszközeiként vehetjük számba egy-egy kiemelt motívum hangsúlyozását és a részletezést feltételező képi történés-interpretációt, a nyugodt, fenséges előadásmódot és a mozgalmas, kaval-kádszerű megjelenítést (a virtuális mozdulatlanságot és a dinamikus mozgást), a grafikai és a festői (a vonalas és a foltszerű) előadásmódot, a fekete-fehér és a szín-gazdag képi atmoszférát, a kidolgozott és az elnagyolt motívumokat, az éles és a homályos láttatást, a komor és az üde játékosságú szemléletet, a drámaiságot és a líraiságot, a fegyelmezetten mérlegelő és a fantáziadús ötletekben dúskáló magatartást, a valószínű és illuzionizmusokban rejtőző dolgok ütköztetését, az együttérző és az ironikusan kívülálló álláspontot (az azonosulást és a felülemelkedést),

ÁRENDÁS József (ár&ás): Karantén, plakát
József ÁRENDÁS (ár&ás): Quarantine, poster
2020, digitális nyomat, 100x70 cm

a természetes és a szürreális világtükröztetést, a realitások és az abszurdítások egyidejűségét. Mindezen ellentétek, különállások és együttjátszások, összemosódások és ütközések révén Árendás József munkái azt tanúsítják, hogy a jó, kifejező, magas esztétikai értéket képviselő plakát képi jelenés és szellemi jelentés, utalás, rámutatás, felszólítás, asszociációs forrásvidék, grafikai és festői motívumok leleményes, meghökkentő, a dolgok lényegére ébresztő vizuális sűrítőmánya.

Árendás József – aki a közelmúlt évtizedeiben állandó résztvevő volt a magyar plakátművészet országos kitekintésű szakmai seregszemlén, valamint az egy-egy kisebb tervezői csoport közös fellépésein is – a múlt század hetvenes éve óta számos, vidéki városok múzeumaiban és galériáiban és Budapest kiállítótermeiben rendezett önálló bemutatón tárta a közönség és a szakma elé a máskülönben időben és térben meglehetősen szétszórta megjelenő alkotásait. A méltán megítélt szakmai elismeréseket a különböző díjak sorozata tanúsítja: így az Év Legjobb Plakátja fődíj 1988-as elismerése, a kétszer is kiérdemelt (1988, 2002) fődíj a békéscsabai Alkalmazott Grafikai Biennálén, valamint az 1992-ben adományozott Munkácsy Mihály-díj és a 2019-ben elnyert Érdemes Művész cím. A díjak sorában azonban legfényesebben a 2002-ben átvett, a szakma által megítélt, a Magyar Grafikai Stúdiók Egyesülete által adományozott Arany Rajszög Életműdíj csillog. A művészeti ág, a magyar plakátművészet tradícióinak fennmaradásáért és éltetéséért kifejtett, a művészeti közéletben végzett fáradhatatlan szakmai, művészetszervezői tevékenységének tanúja a 2005-ben kollégáival közösen megalapított Magyar Plakát Társaság, amelynek megszületését egyik életrajzában így kommentálta: „2005. Tizenhárman megalapítjuk a Magyar Plakát Társaságot, megmentjük a plakátműfajt!”² Ezek a mentési munkálatok most, másfél évtized múltán, napjainkban, a plakát művészeti ágazatának egyre mélyebb válságba sodródó korszakában, Árendás József hetvenötödik születésnapja beköszöntével is feltartóztathatatlanul zajlanak. A nehéz küzdelem egyik fontos hadállásaként rendezte meg a művész születésnapját köszöntő, fontos művészeti, plakátművészeti tanulságokat összegző – Bakos Istvánnal közös – életmű-kiállítást a budapesti Vigadó 2021 tavaszán.

WEHNER Tibor
művészettörténész

(A⁷⁵+B⁸⁰. Vigadó Galéria, Pesti Vigadó, Budapest, 2021. május 5. – június 27.)

1. Lóska Lajos: Plakátok a változások korából. *Új Forrás*, 1992/7, 56–61.
2. Árendás József. In: Kilencvenhárom jeles hetvenes. *Napút Évkönyv 2016* (Napút, 2015/10), 98.

A holnap igazsága

IN MEMORIAM GERGELY ISTVÁN (1930–2021)

„A felsőfokú oktatás, a művészképzés mindig a holnap igazságát keresi” – írta Gergely István 1991-ben, akkor már háta mögött azzal az átfogó reformprogrammal, ami nemcsak a mai Moholy-Nagy Művészeti Egyetem történetét, de talán a hazai designkultúrát, a designról való gondolkodást és a designnal kapcsolatos beszédmódot is meghatározta. Az intézmény vezetőjeként gyakran hivatkozott „rakétaként” az általa kidolgozott képzési struktúrára, ami a kezdetektől fogva túlmutatott a tananyag és a szaktervezés kérdésein, és megkerülhetetlen belső dilemmákat hozott felszínre egy olyan időszakban, amikor iránytű nélkül kereste a helyét egy szakma a nyolcvanas évek késő kádári Magyarországon.

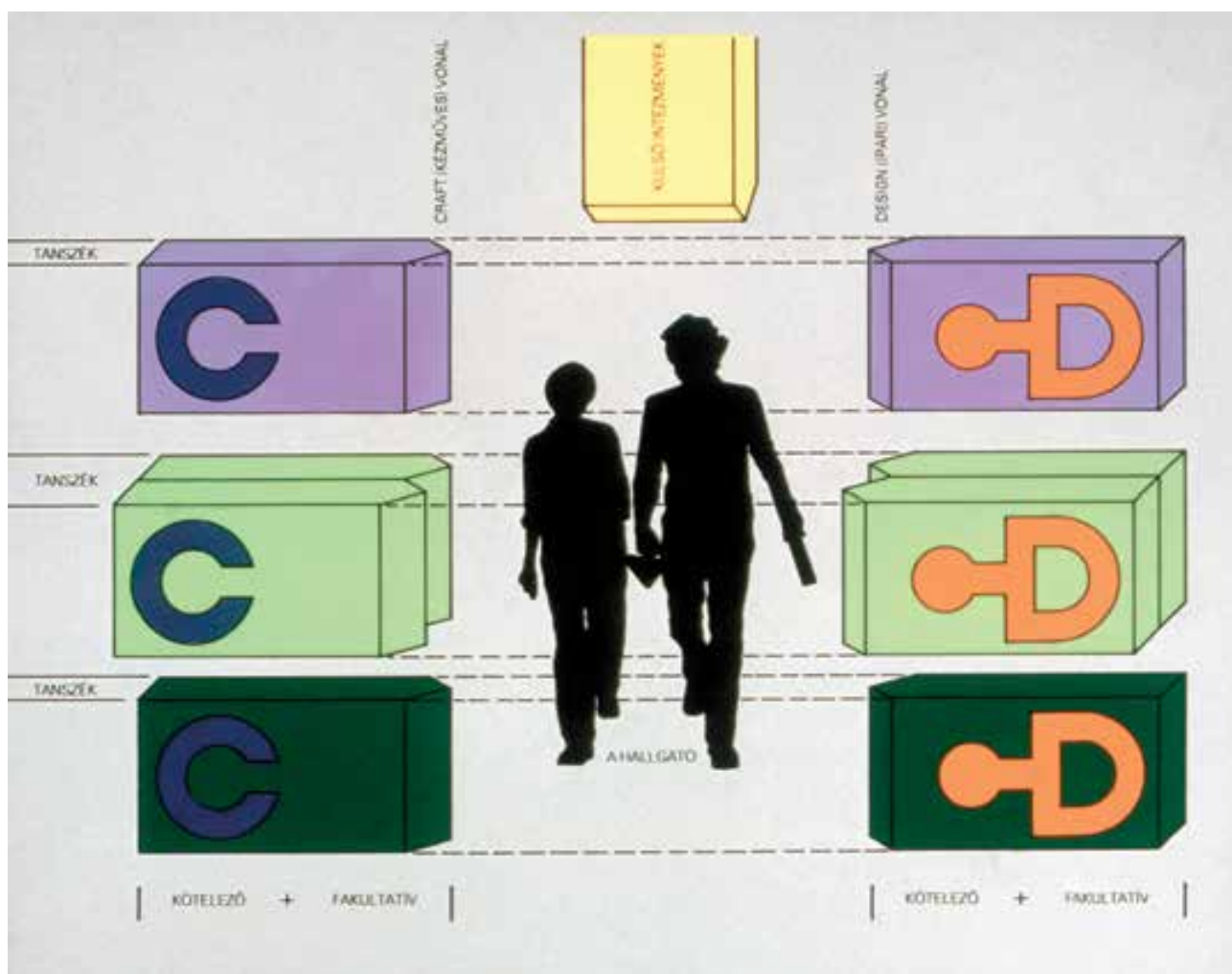
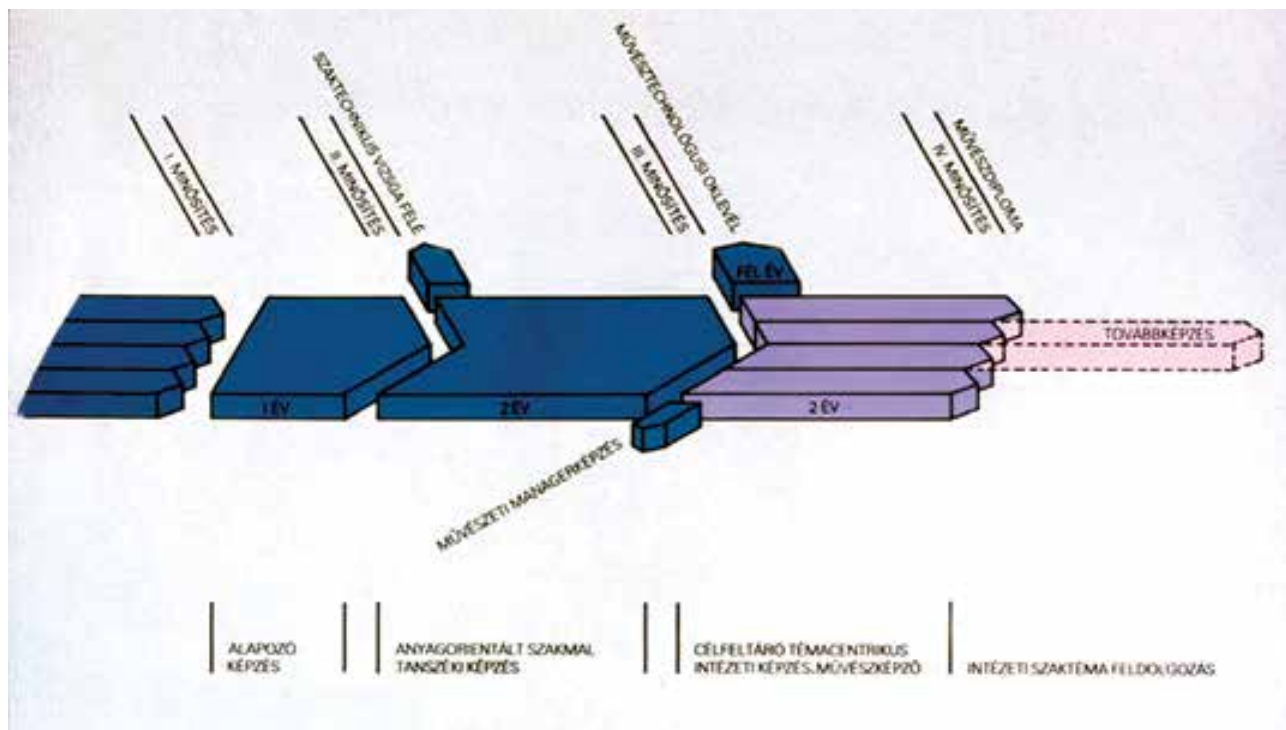
GERGELY István | István GERGELY
Fotó: Schopper Tibor

Gergely Istvánt 1982 júliusában nevezeték ki a Magyar Iparművészeti Főiskola rektorának, és az őszi tanévkezdéskor már kész koncepcióval érkezett a campusra. A kollégák egy kis narancs szegélyű füzetben kapták kézhez a programot, ami a képzési struktúra teljes körű átalakítását célozta. „Ez lehet, hogy néhányukból sokkhatást váltott ki. De úgy gondolom, csak tiszta lapokkal lehet korrekt módon játszani” – mondta erről később, és bár a tempó gyorsnak, sőt kapkodónak tűnhetett, Gergely tudatosan, hosszú évek tapasztalatainak a birtokában készült a lépésváltásra. A korszak politikai feltételei között a Hungexpo külföldi kiállításainak főépítészeként kiváltságos módon járhatta be a világot: Mexikótól Japánig szerzett kulturális ismereteket, és nemcsak a kortárs design helyi sajátosságairól, de globális tendenciáiról és a különböző képzési modellekről is képet alkothatott. Lényegében már a hatvanas évektől kezdve sajátos kulturális szondaként működött a keleti blokk szellemi szféráján és társadalomföldrajzi határain túl.

Magyarok a világ körül

Gergely István belsőépítészként diplomázott az Iparművészeti Főiskolán. Pályakezdőként a KÖZÉPTERV-nél (Közlekedési Épületeket Tervező Iroda) kezdett el dolgozni, de már ekkor tervezett kiállításokat a Magyar Kereskedelmi Kamara számára, amiből később kivált a magyarságképet világszerte tematizáló Hungexpo (Hungexpo Magyar Külkereskedelmi Vásár és Propaganda Iroda). A nemzetközi kiállítások és vásárok célja elsősorban a kereskedelmi kapcsolatok építése volt, azon túl, hogy platformot biztosítottak a magyar ipari termékek, így a magyar formatervezés számára. A Hungexpo kiállításai egyfajta gazdasági-diplomáciai szelepfunkciót láttak el a kádári berendezkedésben, de Gergely számára talán többet is jelentettek: egy tervezői-alkotói mozgástér megnyitásának lehetőségét.

1967-ben Montréalban, 1968-ban Barcelonában, 1971-ben Münchenben, később Mexikóban, több dél-amerikai

ZSÓTÉR László: Szemléltető ábrák a Gergely István által kidolgozott képzési struktúra bemutatására

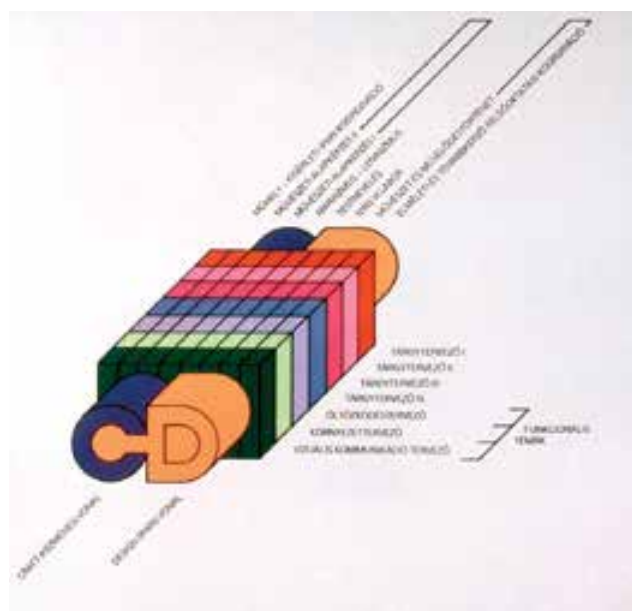
László ZSÓTÉR: Demonstration aids for the training structure elaborated by István Gergely | 1983, tus, csőtoll, színes festék

városban és Ázsiában is épített nagyszabású bemutatkozó kiállításokat. „A jó kiállítás mindenki számára nyújt valamit. A szerkesztés elvei, a tervezés megoldásai csak az emberismeret, a közlésvágy és a felelősség egységében képesek hatni” – olvashatjuk a hetvenes évek végén megjelent *A kiállítás művészete* című könyvében.

A környezetalakítás összefüggésekben megélt valóságot jelentett számára. Munkatársainak gyakran az asztalon dobolta el egy-egy kiállítás ritmusát, jelezve, hogy melyik szakaszon gyengül és melyiken erősödik az intenzitás. A Hungexpo stábjában leginkább a vezető tervező szerepét látta el; sokat szervezett, élő kapcsolatot ápolt a kivitelezőkkel, nemcsak egy-egy kiállítás koherenciáját, de a megvalósításban részt vevők egységét is biztosította. Tudatosan választotta ki csapatának tagjait, akik jellemzően arról az Iparművészeti Főiskoláról érkeztek, ahová ő maga 1982-ben már rektorként tért vissza.

Moholy-Nagy és a rakéta

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1981. február 3-án hozott határozatot a magyar felsőoktatás továbbfejlesztésére. A korszerűsítési koncepcióval összhangban először az Iparművészeti Főiskolán indultak el változások, és Gergely István az 1982-es tanévkezdésre egy „rakéta” tervével érkezett meg, ami az új képzési struktúrára vonatkozott. A program a vizuális megjelenítés szintjén csakugyan egy rakéta formáját veszi fel, de valójában egy olyan, többlépcsős egyetemi modellt takar, aminek Magyarországon se előképe, se párja nem volt.

ZSÓTÉR László: Szemléltető ábra a Gergely István által kidolgozott képzési struktúra bemutatására | László ZSÓTÉR: Demonstration aid for the training structure elaborated by István Gergely 1983, tus, csőtoll, színes festék

Ahogy Gergely a Hungexpo kapcsán ki tudott bújni a keleti blokk szűk erőteréből, úgy az Iparművészeti Főiskola reformjával is határokat lépett át.

A főiskola működését a nyolcvanas évek elején még a mesterekhez, erős személyiségekhez kötődő műhelymunka határozta meg. Ez a klasszikus képzési hagyományokat őrző, céhes alapokon nyugvó, „régis iskola” nehezen találta a kapcsolatot a szélesebb társadalmi valósággal, és Gergely joggal érezhette úgy, a nemzetközi tendenciák tükrében, mintha megállt volna az idő a Zugligeti úti campuson. Ráadásul az 1981-es felsőoktatási határozat is az egyes társadalmi alrendszerek szorosabb összekapcsolódását, az oktatási intézmények és a gazdasági élet összehangolását, a pályaelhagyás csökkentését szorgalmazta.

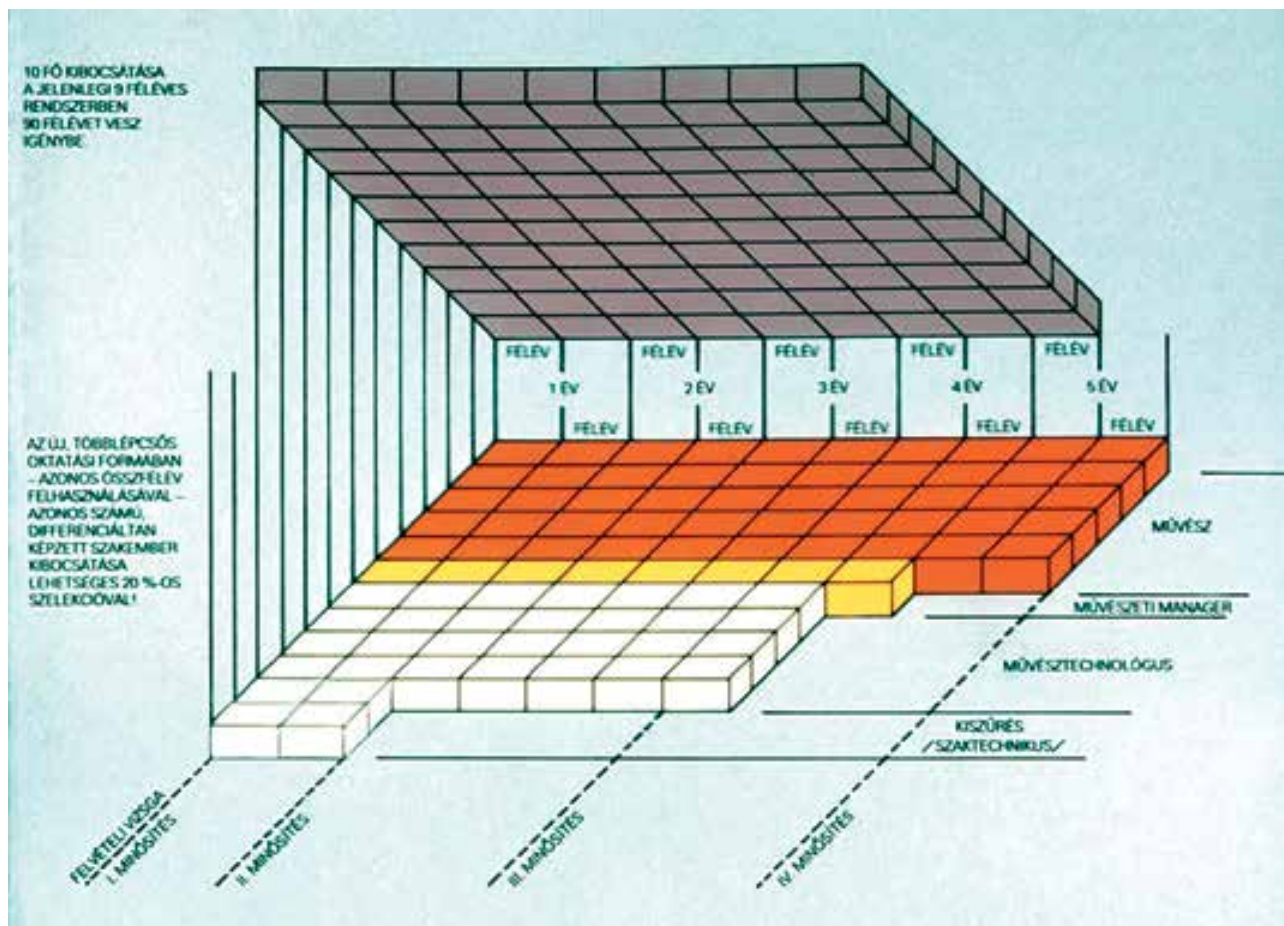
A Gergely-reform nemzetközi rendszerek különböző elemeit ötvözte, és leginkább az angol–amerikai, svéd modellekből merített. Legnagyobb kuriózum a Alapképzési Intézet volt, ami az első két szemeszterben lehetővé tette a szabad átjárást az egyes alkotóterületek között, és minden hallgató számára azonos tanulási kereteket biztosított. Ha úgy tetszik, „szak nélküli iskola” volt, ami a vizuális készségek fejlesztésére, a kreativitásra és az együttműködések ösztönzésére helyezte a hangsúlyt.

Gergely rektori irodájában mindvégig ott lógott Moholy-Nagy László portréja, akivel mélyen egyetértett abban, hogy a „szelet-ember”-nevelés, a végtelenségig specializált szakemberképzés megfojtja a gondolkodást, ellehetetleníti a személyiség teljes kibontakozását. A szakmai korlátokon túl kereste a közös nevezőket. Nem véletlen, hogy a tervezői lét lényegét – ugyancsak Moholy-Nagyra hivatkozva – problémaérzékeny *attitűdként*, nem pedig a különböző műfaji sajátosságokon keresztül ragadta meg.

A „rakéta” következő szintjét a Tervezőképző Intézet jelentette, ahol a főiskolai képzés már különböző intézetekben – stúdiórendszerrel – zajlott. A reform részét képezte a ma leginkább „projektalapúnak” nevezett oktatási elemek beemelése; szorgalmazták, hogy a hallgatók gyakorlatot szerezzenek az üzemekben, és éles helyzetben is teszteljék az ötleteiket.

Akik folytatni kívánták a tanulmányaikat, azok a „rakéta” harmadik szintjén, a műteremrendszerű Mesterképző Intézetben teheték meg ezt. Itt már nem differenciáltak anyagok és funkciók szerint, hanem konkrét tervezési feladatokat helyeztek a középpontba.

A modell hat fő oktatási irány mentén épült fel: design, kézművesség, környezettervezés, vizuális kommunikáció, tanárképzés, művészeti szakmenedzserképzés. Az országban az Iparművészeti Főiskolán tanultak először pontrendszer alapján a hallgatók, és a képzési struktúra több szempontból is megelőzte a nemzetközi trendeket, illetve a bolognai folyamatot.

ZSÓTÉR László: Szemléltető ábra a Gergely István által kidolgozott képzési struktúra bemutatására

László ZSÓTÉR: Demonstration aid for the training structure elaborated by István Gergely | 1983, tus, csótoll, színes festék

Nyitások: ipar, művészet, iskola

A visszaemlékezések szerint Gergely István nem volt bőbeszédű ember, rövid mondatokkal, lényegre törően kommunikált, lehetőleg a szakmai megbeszéléseit sem nyújtotta hosszúra. Ugyanakkor minden pénteken személyesen járta végig a campus helyszíneit – a jelenlétét anélkül lehetett érezni, hogy előtérbe helyezte volna magát. Sokak számára szuggesztív erővel bírt, képes volt kohéziót teremteni a korábban összeegyeztethetetlennek tűnő területek között is. „Mit tehet egy becsületes szándékú, a szakma és a hallgatók jövőjét felelősen átérző, művészetoktatást vállaló főiskola? Elsősorban nyitott gondolkozású képzést szorgalmaz, irtózik a mást kizárni akaró egyoldalúságtól, befogadja és feldolgozza az akár egymással ellentétes hatásokat is. Különösen fontos ez egy kis ország egyetlen és nagyon behatárolt lehetőségekkel küszködő intézményében; a sokirányú nyitottság, a pluralizmus nálunk nem szólam, hanem létkérdés” – írta ezt a rendszerváltozást követően, majdnem egy évtizedes rektorságára visszatekintve.

A nyolcvanas évek nyitásai közül az egyik legnagyobb az újmédia-műfajok beemelése volt. A design fogalmához hasonlóan a kortárs fotográfia és a videóművészet kérdései is zavart keltettek a kor szakmai koordináta-rendszerében, és váratlan módon éppen egy iparművészeti profillal rendelkező intézményben jelenhetett meg a felsőfokú fotós- és videós képzés; méghozzá az aktuális nyugati trendekkel szinte teljes szinkronban: a fotográfia 1983-ban, a videó szakirány 1984-ben indult el.

A fiatalok joggal érezhették úgy, hogy Gergely mögéjük állt. Hagyta kibontakozni a személyes motivációkat; teret engedett, és ha kellett, teret is csinált, ahogy ez az új szakirányok esetében történt. Árulkodó tény, hogy 1984-ben Magyarországon először az Iparművészeti Főiskolán alakulhatott meg a hallgatói önkormányzat, amiben a diákok nem KISZ-tagság, hanem hallgatói jogállás alapján rendelkeztek képvisellett.

1986-ban jött létre a Tanárképző Intézet, és ugyanebben az évben indult el a művészeti szakmenedzserek képzése. A nyugati *art directorok* mintájára elképzelt

menedzserszerepben az ipari-gazdasági döntéshozók egyfajta edukálásának, érzékenyítésének lehetőségét látta. Fontosnak tartotta, hogy a tervezői-alkotói területek és az ipar kölcsönösen nyissanak egymás felé, és a társadalom minél szélesebb körében váljon nyilvánvalóvá, hogy a design nem pusztán arculati luxuselem, hanem a hétköznapi életet és a vizuális műveltséget szervesen alakító tényező.

Design és kultúra

Az Iparművészeti Főiskola megújítását nemcsak a személyi kérdések, de az iparművészet, a környezetkultúra és a design fogalmával, határaival, funkciójával kapcsolatos alapvető elvi tisztázatlanság is nehezítette. A hetvenes, nyolcvanas évek fordulóján a „design” kifejezés nemhogy a magyar társadalomban, de még a szűkebb szakmán belül sem szervesült.

Gergely az *európai* nyitásra törekvő programot nemcsak társadalomföldrajzi, de a modern designelvek meghonosítása értelmében és egy alapvető designelméleti, kulturális áthangolási kísérlet részeként is értette. „*A közízlés és az egész vizuális kultúra gazdátlanul sodródik*” – írta, reformja pedig mindenekelőtt a tervezési kultúra gazdasági életbe való bevezetését, ezen keresztül az általános emberi életminőség növelését célozta. Világos volt számára, hogy a design közügy, és a tervező hatóköre, felelőssége messze túlmutat a formaalakítás és az esztétikum kérdésein.

Ebben a vonatkozásban „*túldimenzionált és főleg túlhaladott*” képletnek tekintette a kézművesterületek, vagyis a craft és design szembeállítását: „*Nem az ellentétek, hanem az új tartalmú harmóniára való törekvés volna*

fontos.” A többlépcsős képzési struktúra is egységben kívánta kezelni a kettőt, annak érdekében, hogy a diákok a saját maguk számára találhassák meg a hangsúlyokat.

Gergely úgy látta, hogy ha elveszünk a hagyományos technikák, a népi formakincs és az import divatáramlatok közötti ingadozásban, a nemzetközi lemaradásunk behozhatatlanná válik. Bizonyos értelemben mindkét végletet másolásnak tekintette, és a főiskolára, illetve a hazai tervezői kultúra egészére irányadónak tartotta, hogy az „*a holnap szellemében keresse saját nemzeti karakterű útját*”.

Egy olyan, erős identitással rendelkező, korszerű és országhatárokon túl is érvényes designkultúra megteremtését ösztönözte, amihez hasonló például Skandináviában meg tudott születni a korábbi évtizedekben, és amivel kapcsolatban közvetlen tapasztalatai voltak. Ezt a hosszú távú programot végül nem tudta kiteljesíteni. A rendszerváltozást követően 1991-ben távoznia kellett a Zugligeti útról, és reformjainak jelentős részét az elkövetkező években eltörölték.

Gergely István sok szállal kötődött a mai Moholy-Nagy Művészeti Egyetemhez: itt szerzett diplomát, a Hungexpo építészeként innen választotta ki munkatársait, felesége, Szilvitzy Margit évtizedeken át tanított a textil szakon. 1982 és 1991 között rektora volt az intézménynek. Távozását követően mindössze két alkalommal járt a campuson, kapcsolatát az iskolával lényegében teljesen megszakította. Nyolcvankilenc évesen még kézhez kapta azokat a kiadványokat, amik egy, a szellemiségét őrző és továbbvivő egyetem vízióját tartalmazták.

A szakadások ellenére van itt valami folytonosság: ahogy Moholy-Nagy László portréja ott lógott Gergely István rektori irodájában, úgy Gergely István személyisége is bent maradt a falak között. Rectorsága alatt a rendszerváltozás előtti Magyarországnak jelentett a jövőből – hagyatéka a hazai designtörténet kitörölhetetlen részét képezi.

SCHNEIDER Ákos
esztéta, designszakíró

Felhasznált irodalom

Bossányi Katalin: Sok kis főiskola helyett egyet! Interjú Gergely István rektorral. *Ipari Forma*, 1983/6, 9–11.

Medve Imola: Fejéről a talpára. Az iparművészképzés reformja. *Magyar Hírlap*, 1984. december 6.

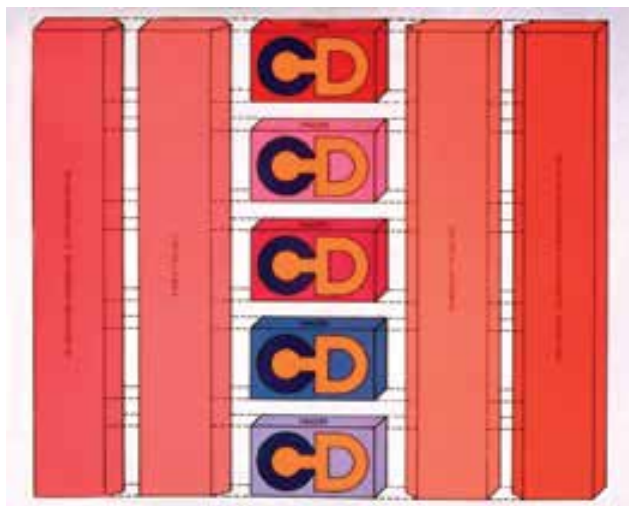
Gergely István: Ipari forma – életforma. *Társadalmi Szemle*, 1984/4, 81–87.

Vaniczek Péter: Tágabb horizontú oktatást! Beszélgetés Gergely István rektorral. *Ipari Forma*, 1985/6, 18–19.

Gergely István: Díjazott dekoráció. Egy remény programja – egy program reményei az Iparművészeti Főiskolán. *Beszélő*, 1991/20, 41–42.

A cikk eredeti, teljes hosszában a *Designisso* online magazin oldalán érhető el: <https://designisso.com/2021/02/25/a-holnap-igazsaga-in-memori-am-gergely-istvan/>

A cikk képanyagát Zsótér László szíves hozzájárulásával a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

ZSÓTÉR László: Szemléltető ábra a Gergely István által kidolgozott képzési struktúra bemutatására | László ZSÓTÉR: Demonstration aid for the training structure elaborated by István Gergely
1983, tus, csőtoll, színes festék

Az ipari terméktervezés szolgálatában

IN MEMORIAM DR. HEGEDŰS JÓZSEF (1932–2020)

Az elmúlt évek, sőt évtizedek után nehezen elfogadható, hogy a Szolgálattevő nincs szolgálatban – saját fogalmazásával pontosítva: nincs (többé) a *szakmakultúra* szolgálatában. A magas, szikár, hófehér hajú, többnyire szigorú tekintetű, szemüveges szakember, aki azért néha őszinte, másokat is felszabadító derűvel tudott elmosolyodni, és aki minden tárgytervezéssel kapcsolatos esemény és rendezvény állandó résztvevője volt Miskolctól

Sopronig, Kecskeméttől Budapestig (lett legyen az hallgatói pályázat vagy akadémiai vitaülés), szervezőként, előadóként vagy csak érdeklődő – de mindenkor aktív – résztvevőként. Éppen ezért hihetetlen, hogy az újabb szakmai eseményeinken már nincs jelen. A pandémiától drámaian megváltozott helyzetünkre jellemző, hogy ennek a híre is lassan terjed. Sokakban majd még csak később tudatosul a hiánya és a veszteség távozása nyomán.

Hegedűs József gépészmérnök (Budapesti Műszaki Egyetem, BME, 1964), gazdasági mérnök (BME, 1971), a műszaki tudományok kandidátusa (Magyar Tudományos Akadémia, 1980) látszólag messziről érkezett a termékformálás színes világába. Valójában a habitusa sokban különbözött is e terület művész alkotóiétól, mindazonáltal terméktervezőként kezdettől fogva elfogadta, természetes partnernek tekintette őket mindennemű kitétel nélkül. A közös munka bő fél évszázada kezdődött, amikor a hatvanas évek vége felé, a Labor Műszeripari Művek főmérnökeként megkereste Németh Aladár ipari formatervezőt, a Magyar Iparművészeti Főiskola tanárát, akivel aztán – megszakításokkal – közel két évtizedes munkakapcsolata alakult ki rokon tervezési nézeteik okán. A régióban hiánypótló laboratóriumi műszerek hosszú sora született kettőjük együttműködéséből, mégpedig nemcsak időtálló – az ulmi főiskola (Hochschule für Gestaltung), majd Dieter Rams által fémjelzett – formavilággal, de a hazai terméktervezést ezekben az években megérintő értékelemzés és rendszerelvű tervezés úttörő szellemében. Mindketten teoretikusan is foglalkoztak a témával. Hegedűs József, aki Németh Aladár meghívására ekkor már az általa vezetett formatervezési tanszéken is oktatott, megírta hallgatói számára az első magyar nyelvű

A Zsennyei Műhely 1978–1987. Tervezőművészek nemzetközi tanácskozása című jubileumi kiadvány borítója. A borító tervezője: DUDÁS László (Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége, Budapest, 1987)
Cover of the jubilee publication titled The Zsennye Workshop 1978–1987. International conference of designers. Designer: László DUDÁS (Association of Hungarian Fine and Applied Artists, Budapest, 1987)

tankönyvet *Rendszerelmélet az ipari formatervezésben* (Tankönyvkiadó, Budapest, 1975) címmel.

Ez időben formálódott és 1975-ben létre is jött az Ipari Formatervezési Tanács (IFT) a hazai gyártmányfejlesztés irányítására, illetve koordinálására az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak (OMFB), a hazai kutatási-fejlesztési és innovációs központnak, nem mellesleg számos alkalmazott kutatás pénzügyi forráshelyének a védnöksége alatt. Megalapításában Németh Aladár tevékenyen részt vett, és idővel – 1982-től majd’ másfél évtizeden át – Hegedűs József is bekapcsolódott a munkájába, elvállalta a tanács operatív feladatainak intézésére létesített iroda (IFTI) vezetését. Sokszínű egyénisége, sokoldalú érdeklődése, végtelen szakmai ügyszeretete itt bontakozott ki valójában, lelkesedése itt hozott gazdag eredményeket. Szinte hihetetlenül sok mindent csinált, olyan sokat, hogy lehetetlen volt mindent jól csinálnia, de ment, ment mindig előre, másokat is magával ragadva. Pontosan fogalmazott róla a Magyar Ergonómiai Társaság (MET) a megemlékezésében, hogy „olyan személyiség volt, akivel szemben az ember nem lehetett semleges. Rokonszenvet és ellenszenvet egyaránt kiváltó, érzelmektől nem mentes szakmai megnyilvánulásai, értékes, célravezető vitákra serkentők voltak”. (Szabó Gyula nekrológja a

MET honlapjáról: <https://met.ergonomiavilaga.hu/wp/2020/12/21/dr-hegedus-jozsef-emlekere/>) Hatalmas teljesítménye – amelyet ő maga „a reál- és humán szféra metszéspontjában helyezett el” – fő irányainak felemlítése önmagáért beszél.

Az első mindenekelőtt a szakmakultúra szervezése volt, amelynek pontosabb számbavétele sem fér el egy folyóirat publikációban. Fáradhatatlanul küzdött a tanács határozatainak mindennapi megvalósításáért, az *ipariformatervezésnek* (mindvégig kitartott e korabeli írásforma mellett) a műszaki fejlesztési folyamatokba való integrálásáért, a gyártmánytervezés szerves részévé válásáért, végső soron a szisztematikus gyártmányfejlesztésért. Egyik legkorábbi és legnagyobb tette az ergonómia és a design szimbiózisának sokirányú támogatása volt, és elérte, hogy a tanács és irodája 1984-ben munkakörébe és nevébe is felvette e tevékenységet (Ipari Formatervezési és Ergonómiai Tanács – IFET és IFETI). Továbberősítésére közreműködött a Magyar Ergonómiai Társaság létrehozásában, majd munkájában is. Mellette ugyancsak alapvető feladatának tekintette az értékelemzés terjesztését, mint a formatervezés másik alaptudományáét. A Magyar Értékelemzők Társaságának szintén kezdeményezője, és 1992 és 2003 között első elnöke is volt.

A Formatervezési Nívódíj 1988 című katalógus borítója. A grafikai tervet KARA György készítette (Design Center, Budapest, 1988)
Cover of the Industrial Design Niveau Prize 1988 catalogue. Graphic design: György KARA (Design Center, Budapest, 1988)

A vezetésével koordinált alkalmazott kutatások és kutatásfejlesztési tevékenységek hosszú során túl a hazai ágazati minisztériumok, nagyvállalatok és kutatóintézetek, szakmai és érdekvédelmi szervezetek együttműködésének elősegítése mellett erőteljesen szorgalmazta a nemzetközi szakmai szervezetek (mindenekelőtt az International Council of Societies of Industrial Design [ICSID], Ipari Formatervezési Társaságok Nemzetközi Szövetsége), a jelentős külföldi állami szakintézmények és multinacionális vállalatok közötti kapcsolatokat. Ennek egyik reprezentáns fóruma, népszerű helye és intézménye lett a tervezőművészek által 1978 után évenként rendezett *Zsenyei Műhely*, amelynek Hegedűs a hivatalba lépésétől kezdve lelkes hívévé vált, és a továbbiakban a vezetésével működő iroda meghatározó anyagi támogatója volt. Zsenye a szabad gondolatcsere fórumaként szolgált majd két évtizeden át Kelet- és Nyugat-, nem utolsósorban Közép-Európa tárgy- és környezettervezéssel foglalkozó különböző szakemberei számára. A pályafutása során elért eredményei egyik legkedvesebb elismerésének tekintette, hogy ez irányú munkájáért a Symposium Társaság első alkalommal neki ítélte díját 1994-ben.

A szakmakultúra folyamatos erősítésére és serkentésére indított számos pályázat közül a legfontosabb a fiatal tervezők számára 1988-ban alapított – máig élő – *Moholy-Nagy László Formatervezési Ösztöndíj* pályázata volt. A rendszerváltás idején feladatául vállalta a számítógépes tervezés megalapozását – az OMFB anyagi támogatásával – az iparforma-tervezés oktatásában és a mindennapi tervezőmunkában. A rendszerváltás körüli években – a folyamatos megújulás rendíthetetlen híveként, a szakmakultúra feladatainak széles körű vitafórumaként – országos tervezési konferenciákat szervezett (Országos Iparforma Tervezési Konferencia, Budapest, 1984, 1989, 1993) a különböző szakterületek képviselőinek széles körű részvételével.

Szakterületi szervezőmunkáján és a vezetésével koordinált kutatási-fejlesztési tevékenységek és tanulmányok hosszú során túl ő maga is fáradhatatlanul kutatott, írt és oktatott, és erre biztatott másokat is. Messzemenően támogatta minden új, előrevívó, egyéni vagy csoportos elképzelés megvizsgálását, amit az iroda által menedzselt mintegy fél száz dolgozat bizonyít a legjobban. Nagyszámú különböző témájú folyóirat-közleményein, főként a terméktervezés módszertanával és menedzserképzésével foglalkozó cikkein, írásbeli hozzászólásain kívül mind mélyebb kutatási témaként az értékelemzés állt hozzá legközelebb. Könyvei tanúsítják ezt: *Értékelemzés a termékfejlesztésben* (Műszaki Könyvkiadó, 1983), *Az értékelemzésre alapozott terméktervezés módszertana* (főiskolai jegyzet, Kő Ferencsel, Kecskeméti Főiskola,

2001), *Az értékelemzés minőség szemléletű gyakorlata* (Anwar Mustafával, Szókratész Külgazdasági Akadémia, 2008). Végül szerteágazó szakmai munkásságát is maga összegezte *A hazai design szervezésének 25 éves története (1975–2000)* című könyvében (magánkiadás, 2002).

Hegedűs József *A hazai design szervezésének 25 éves története (1975–2000)* című könyvének borítója (magánkiadás, 2002)

Cover of József Hegedűs' book: 25-year history of organizing design in Hungary (1975–2000), private edition, 2002

Legmélyebb szívügye mégis mindvégig az oktatás és vele együtt a jövő építése maradt. A terméktervezőmérnök-képzés (kezdetben szakmérnöki, majd BSc [alapképzés] és MSc [mesterképzés] szintű) széles körű meghonosításán dolgozott fáradhatatlanul, éveken át a különböző felsőoktatási intézményekben: Budapesten, Kecskeméten, Gyöngyösön, Miskolcon és Sopronban. Oktatói tevékenységét Kecskeméten címzetes főiskolai tanári, Sopronban címzetes egyetemi tanári címmel és a *Pro Universitate Soproniensis* kitüntetéssel honorálta a Soproni Egyetem. A fiatalok és minden újdonság iránti elkötelezettségét példázza utolsó találkozásunk is a hozzá igen közeli Moholy-Nagy-ösztöndíjasok év végi beszámoló kiállításán, a Bartók Béla úti Zipernowsky galériában. A nagyrészt még üres széksorok elején ült, és izgatottan várta az eseményeket. Ez a kifogyhatatlan érdeklődés, ez a szüntelen lobogás, nyitottság és tenni vágyás volt a sajátja utolsó percéig. És most már így marad meg emlékezetünkben is.

ERNYEY Gyula
designtörténész

Design és a közjó

A LECTRON-RENDSZER ÉS A 100 ÉVES BRAUN TALÁLKOZÁSA

A fejlődés a nyugati civilizáció alapmítosza; kultúránk e szükség motiválta növekedést a jobb világ felé haladásként vagy az elveszett édenhez való visszatalálásként értelmezi. Az iparművészeti és designmozgalmak az adott kor fejlődésideáljának viszonylatában határozzák meg a tervező szerepét; legtöbb esetben jelenük tudományos-technikai vívmányait elfogadják, azokban eszközt látva a közjó megvalósításához. A Braun cég százéves története és ezen belül a Lectron-rendszer sorsa megfontolandó tanulságokat hordoz arról az anyagi valóságról, melyben a designtárgyak élnek, illetve arról a szellemi háttérrel, melyből születnek.

A Lectron-rendszer feltalálója, Georg Franz GREGER
Inventor of the Lectron system, Georg Franz GREGER

A céget a mérnök végzettségű Max Braun (1890–1951) alapította 1921-ben Frankfurtban, és egy évtizeden belül a híradástechnikai készülékek vezető gyártója lett Európában. A második világháború alatt a gyár termelésének szinte teljes kapacitását a hadiipar foglalta le, és mint ilyen 1944-ben a bombázások során teljesen elpusztult. A világhégés után a vállalkozás újjáépítését az Egyesült Államok gazdasági segélye, a Marshall-terv és a német Formatervezési Tanács (Rat für Formgebung) is támogatta.

A Lectron-rendszer első arculata az Egger-Bahn gondozásában – a kép az akkori teljes elemkollekciót tartalmazó, demonstrációs célokkal készült kiegészítést mutatja, mely a holland forgalmazók saját fejlesztése volt
First Lectron system design supported by Egger-Bahn – the picture shows the whole demonstration kit with the complete set of components developed by the Dutch distributor

A Braun által forgalmazott Lectron minimalista, a legendás 1955-ös düsseldorfi kiállítási standot idéző prezentációja
Minimalist presentation of Braun's Lectron reminiscent of their legendary expo stand in Düsseldorf in 1955

Max Braun 1951-ben bekövetkezett hirtelen halála után fiai, a mérnök Artur (1925–2013) és az üzleti végzettséggel rendelkező Erwin (1921–1992) vették át a cég irányítását. Az 1950-es évek elején a kettéválasztott Németország még a háborús romok eltakarításával volt elfoglalva; a Braun testvérek érthető törekvése volt, hogy a birtokukba került technológiai potenciált a szociális jólét szolgálatába állítsák. Ennek kifejeződése volt a vállalatnál dolgozók magas bérezése, a számukra biztosított nyugdíjkorkezelvény, majd 1958-tól a cég nyereségéből való részesedésük. 1954-től saját egészségcentrumot hoztak létre; az ehhez tartozó sportlétesítményeken túl a cég kávéházában reformkonyha működött az alkalmazottak egészséges életmódjának megalapozására.

A Braun a vásárlóival is hasonlóan jól kívánt bánni. Erwin Braun az ekkoriban a bútortermék (Herman Miller, Knoll) megjelenő modern designszemléletet kívánta a cég által gyártott termékek kialakításához adaptálni. Ennek kapcsán került a cég kötelékébe volt katonatársa, a művészettörténész, díszlet- és filmrendező Fritz Eichler (1911–1991) és általa az Ulmi Tervezőiskola (Hochschule für Gestaltung) oktatói. A Braun alakulóban lévő legendás tervezőcsapata – Wilhelm Wagenfeld (1900–1990), Otl Aicher (1922–1991), Hans Gugelot

(1920–1965) – a szellemi és nem a formalista alapokon álló ipari formatervezés hirdetője volt, céljuk az életminőség javítása és nem a marketing célokat szolgáló esztétizálás volt.

Ennek a küldetésnek az első látványos megjelenése a Braun-logó Wolfgang Schmitt (1930–2013) általi újratervezése volt 1952-ben, amit az évtized közepéig tartó teljes cégarculat-kidolgozás követett. A Braun nagy visszhangot keltett az 1955-ös düsseldorfi rádiókiállításon az Otl Aicher által tervezett esszencialista standjával és az ott bemutatott termékeivel. Ugyanez évben az építés végzettségű Dieter Rams (1932) szerződötték belsőépítészeti feladatok ellátására. Mivel ő volt az egyetlen tervező, aki folyamatosan a gyár területén tartózkodott, hamar hatékony együttműködés alakult ki közte és a Braun technikusai között. A vezetőség 1961-ben saját tervezőosztály alapítása mellett döntött, annak irányítását az 1995-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig Ramsra bízta.

Dieter Rams alkalmazása során a Braun nemcsak számos nemzetközi designdíjban részesült ikonikus termék arculatát teremtette meg, hanem üzletileg is nagyon sikeres volt. Ennek köszönhetően Erwin Braun a cégnek a közjó érdekében kifejtett tevékenységét is tovább bővíthette, amihez legalkalmasabbnak egy „elektronikus

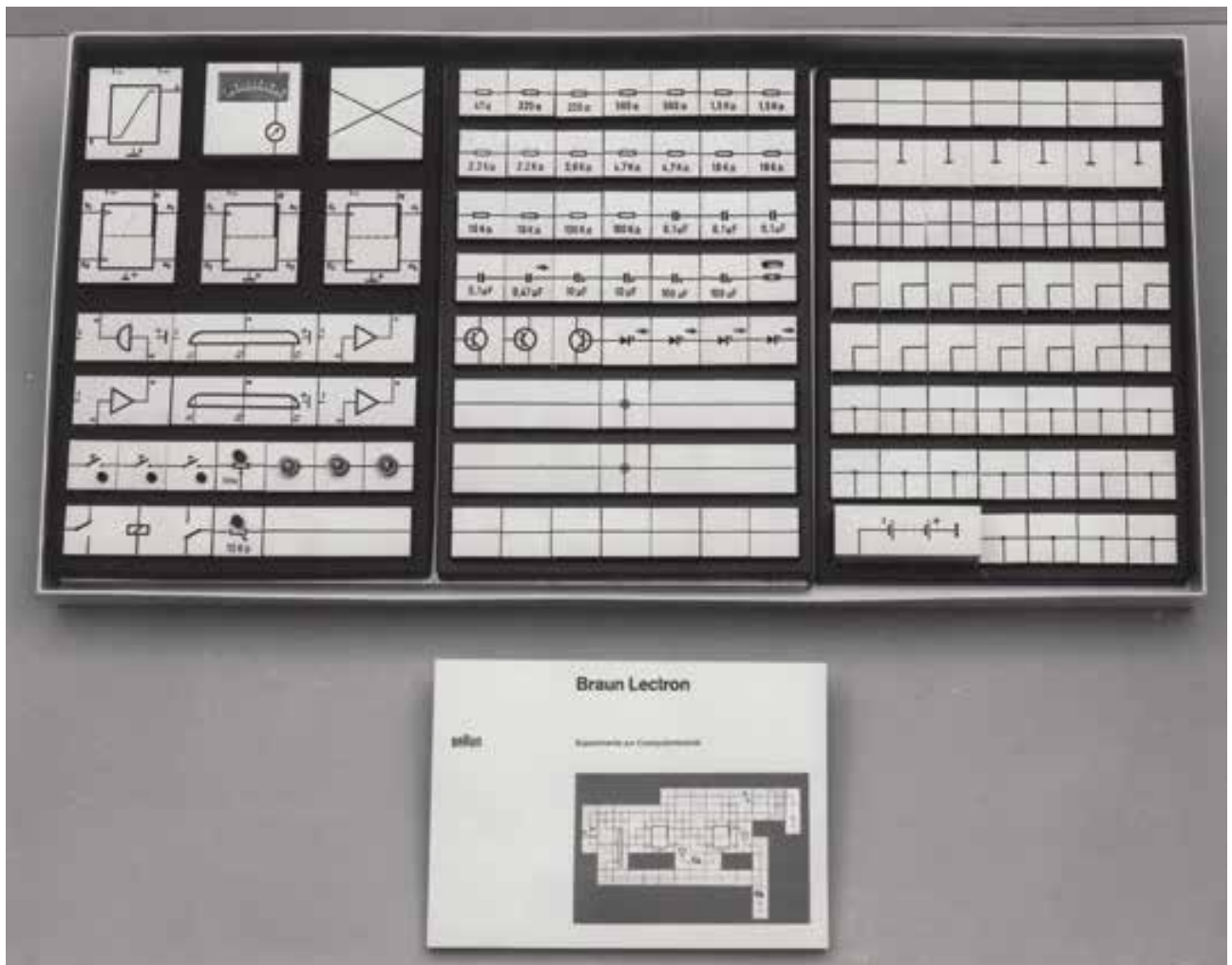
építőkövek”-ből álló, az analóg és digitális elektronika működésének elsajátítására fejlesztett, a játékipacon frissen megjelent, úgynevezett Lectron-rendszernek (Lectron Systeme) a Braun-küldetés szolgálatába állítását tartotta.

A rendszer a mérnök Georg Franz Greger (1922?) 1965-ben szabadalmaztott találmánya volt, melynek első gyártója a játék vasútjairól ismert, szintén testvérpár által alapított Egger-Bahn volt. A Lectron sorozattermékként 1966 februárjában a Nürnbergi Játékvásáron (Spielwaren-Messe) mutatkozott be egy alap- és két kiegészítő szett formájában, amiből összesen 90 különböző elektronikai kísérletet lehetett összerakni; majd ugyanez évben a müncheni Electronica szakvásár nagydíját nyerte el.

Az 1967-es év alapvető változást hozott úgy a Braun, mint az Egger-Bahn életében. Az utóbbi felbomlott a tőkéstársaknak a minőség rovására erőszakolt költségcsökkentései miatt. Az Egger fivérek kivásárlása után a Lectron gyártására és fejlesztésére egy külön vállalkozás alakult Deutsche Lectron Produktions- und Entwicklungs GmbH néven, melynek üzemét a Braun telephelyén

szerelték fel. A termék öt éves európai forgalmazási jogát eladták a Braunnak, illetve az amerikai piacon a Raytheonnal kötöttek szerződést. A Braun „utópista” korszaka is lezárult: a céget Kronbergbe költöztették, és a többségi részesvényeket 20 millió márkáért a bostoni székhelyű Gillette-nek adták át.

A Lectron a design horizontján az elkövetkező öt év során tündöklött, mialatt a Braun szellemiségével átítatva a gyerekjáték oktatási eszközzé érett: tanulók minden korosztálya számára – beleértve az egyetemistákat is – az ismereteiknek megfelelő készleteket állítottak össze, és a belőlük kirakható kísérletekhez a szükséges információkat tartalmazó használati utasítást mellékeltek. A kiadványok és a termékcsomagolások a Braun arculatát öltötték magukra, és az új elemek külleme is Dieter Rams és Dietrich Lubs (1938) kézjegyeit hordozta, amiért a Lectront sokan tévesen Rams munkájának tartják. A technológiai fejlesztések mögött változatlanul a feltaláló, Franz Georg Greger állt, a Deutsche Lectronnál tanácsadói minőségben foglalkoztatva.

Lectron „dominók” Braun-„színekben” | Lectron ‘dominoes’ in Braun ‘colours’

A Reha Werkstatt Oberrad műhelye, ahonnan a 2001-ben újratervezett Lectron elemei kikerülnek. A fejlesztés kulcsembere Gerd KOPPERSCHMIDT mérnök, aki hivatásszeretét a Braun Lectron használatával alapozta meg gyermekkorában, és a Siemens-től való nyugdíjba vonulása után önként és térítésmentesen vállalkozott a rendszer nagyarányú modernizálására és elembővítésére

Workshop of Reha Werkstatt Oberrad where the elements of Lectron redesigned in 2001 are produced. Key figure of the development, engineer Gerd KOPPERSCHMIDT's love of his vocation roots in using Braun Lectron in childhood, and after retiring from Siemens he volunteered to extensively modernize and enlarge the system gratis

A Braun legjelentősebb tárgyi hozzájárulása a Lectron termékcsaládhoz a Buchlabor (Könyvlabor) volt. Ezzel a könyv formátumba csomagolt alapkészlettel próbáltak dacolni a Lectron tetemes előállítási költségeiből adódó magas árral. A kor ünnevelt képregényrajzolójának, Jules Staubernnek (1920–2008) a grafikáival illusztrált vonzó, de kifizethető változat igazi bestsellerré vált, és a „könyv” a Frankfurter Könyvvásár díját is elnyerte 1970-ben. A Braun marketingpolitikájának köszönhetően a Lectron megtöbbszörözte piaci részesedését, de 1972-ben a forgalmazási szerződés lejártával a Gillette a termékcsaládtól való megváltás mellett döntött.

Erwin Braun újabb mentőövet dobott a Lectronnak azzal, hogy a Braun elektronikai berendezéseinek bemutatóiért felelős fiatal munkatársának, Manfred Walternak kedvező áron átengedte a teljes rendszer gyártását és forgalmazását, aki a cégnél töltött éveit alatt

kiépített kapcsolatain keresztül értékesítette és tartotta életben a Lectront 2001-es nyugdíjba vonulásáig. Walter később a Lectron-rendszer vagyontárgyait a szellemi sérülteket foglalkoztató Reha Werkstatt Oberradnak ajándékozta, amely a következő évben a termék felélesztésével a hasonló német műhelyeket felvonultató offenbach-i vásár nagydíját nyerte el – ahol a zsűrinek és a később a Lectron újragondolására összeállt csapatnak is tagja volt Dietrich Lubs.

A Braun ma a Gillette-et 2005-ben bekebelező Procter & Gamble konzern egyik márkaneve, mely néhány jóléti intézményével és a háromévente meghirdetett BraunPrize pályázattal igyekszik fenntartani a közjó iránti elköteleződésének hagyományát. A Braun testvérek hite a vállalkozásuk hozzájárulásával eljövendő szebb jövőről nem határozta meg olyan léptékben az életvezetésüket, mint például Robert Owenét (1771–1858), aki teljes életét és vagyonát szentelte utópisztikus elképzeléseinek megvalósítására. De a történetben említett összes szereplő, és a nem említett közreműködők, vásárlók, rajongók hosszú sorának együttműködése eredményeképpen megszületett a jó design, mely láthatatlan szövetségként képes túlélni a pusztán anyagi megfontolásoktól motivált, a felszámolására irányuló kísérleteket is.

MÁTHÉ Katalin

építész, bútortervező művész

A Braun minden szempontból legsikeresebb Lectron-termékfejlesztésének, a Buchlabornak (Könyvlabor) a „címlapja”, spanyol kiadás | 'Title-page' of the most successful Braun development of a Lectron product, the Buchlabor (Books lab), Spanish edition

Külön köszönet Michael Petersnek, a Lectron.Info virtuális múzeum alapítójának a cikk megírásában nyújtott önzetlen segítségéért.

Felhasznált irodalom

Heskett, J.: *Industrial Design*. Thames and Hudson, London, 1980.

Raizman, D.: *History of Modern Design. Graphics and Products since the Industrial Revolution*. Laurence King Publishing, London, 2003.

<https://www.braunhousehold.com/en/braun-100-years>

<https://us.braun.com/assets/en-us/pdf/Braun-history.pdf>

<http://www.dasprogramm.co.uk/shop/braun/>

<https://electron.info>

<https://www.vitsoe.com>

A cikkben közölt fotók forrása Michael Peters fényképgyűjteménye.

Gál József Kass János életművét feldolgozó bibliográfiai sorozata

EGY VOLT TANÍTVÁNY EMLÉKEZÉSEIVEL

Megtisztelő feladat, ha valaki az egykori főiskolai mesterének óriási életművéről megjelent kiadványsorozat tervezésében közreműködhet, befejezése után recenziót írhat, és ennek ürügyén visszatekinthet a közös emlékekre is.

Először is essen pár szó arról, hogy mi is a bibliográfia. Persze tudjuk, de mégis fontos rögzítenünk, hogy olyan könyvészeti kutatás, melynek keretében valamely kérdés, jelen esetben egy művészeti életmű tanulmányozásához felhasználható, megjelent forrásmunkák jegyzékét kutatja ki, majd állítja össze a bibliográfus könyvész. Ismereteim szerint kortárs, illetve 20. századi képzőművészek élet-

művéhez ilyen típusú kutatási összeállítás még nem készült. Természetesen a különböző katalógusokban, kiadványokban fontos szerepet kap a forrásmegjelölés, de hogy kizárólag ezekből álljon egy összeállítás, az egy-egy művész életművét illetően szinte egyedülálló.

Nos, ilyen kiadvány született Kass János (1927–2010) életművéről Gál József szívós és hosszas kutatásai nyomán, melyek eredményeként a három kötet tartalmaz illusztrációs jegyzékeket, plakát- és bélyegmegjelenéseket, kiállítások ismertetését, kötetekben közzétett alkotások felsorolását, a művész saját írásait, vagy a róla szóló tanulmányok megjelöléseit stb. A most zárásként megjelent harmadik könyv már a búcsúbeszédeket, alkotásainak összeállítását és főleg írások gyűjteményének mutatóit foglalja magában, Juhász Ferenc, Orosz István és Szőkefalvi-Nagy Erzsébet bevezető szövegeit követően.

A háromkötetes bibliográfia Szombathelyen élő és dolgozó szerzőjétől, Gál Józseftől tudom, hogy Kass munkásságának nagyfokú szeretete és tisztelete a Madách Imre *Mózes* című drámájának 1966-os kiadásához készült könyvillusztrációk láttán támadt fel benne. Ez után kezdte megkeresni és felkutatni a megyei könyvtárban Kass János további műveinek listáját, amit aztán az Országos Széchényi Könyvtár évkönyveiből merített segítség követett. Később a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Intézetében (ma az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat tagjaként a Bölcsészettudományi Kutatóközpont intézete) találta meg a róla és kiállításairól írott anyagokat, de a Bélyegmúzeum gyűjteményeibe is betekintése volt. A hatalmas életmű bibliográfiai

Gál József: Bibliográfiai tételek Kass János életművéhez | Bibliographic items to János Kass' oeuvre | (MozaiK Kiadó, Szeged, 2002, 144 o.); Gál József: Újabb bibliográfiai tételek Kass János életművéhez | Further bibliographic items to János Kass' oeuvre | (MozaiK Kiadó, Szeged, 2008, 120 o.); Gál József: Bibliográfiai tételek Kass János életművéhez III | Bibliographic items to János Kass' oeuvre III | (Múzeumi Tudományért Alapítvány, Szeged, 2020, 83 o.)
Fotó: Gyárfás Gábor

rendszerezésében a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár munkatársai is segítségére voltak.

Az első két kötetet 2002-ben, majd 2008-ban a szegedi Mozaik Kiadó (amely Kass több gyönyörű albumának is gazdája) adta ki, a harmadikat 2020-ban, a művész halálának tizedik évfordulójára emlékezve a szegedi Móra Ferenc Múzeum Múzeumi Tudományért Alapítványa jelentette meg a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával. A könyvek tervezője Kiss István grafikusművész (Aldus Grafikai Stúdió), és mindhárom esetben a Dürer Nyomda végzett igényes munkát.

A kiadványsorozat borítóinak tervezése hálás feladat volt, mert csak válogatni kellett a sok remekmű között, hogy melyik is kerüljön a címlapra. Mivel mindegyik grafikai sorozata közismert volt már, megpróbáltam egykori mesterem különböző korszakaiból kiválasztani azokat a munkáit, melyek jól tükrözhetik alkotói korszakainak jellegzetes stílusjegyeit is.

Kedves emlékünknél marad, hogy Kiss Ilona kezdeményezésére a nála végzetek közül tizenkét kiváló kollégámmal 75. születésnapja alkalmából mi is meg-

leptük mesterünket egy olyan albummal, amiben egy-egy grafikánkkal köszöntöttük fel őt. Ezzel mindjárt meg is alakult a Kass Tanítványok Csoport, amit mi kezdeményeztünk, és amit ő is örömmel fogadott. Így kapcsolatban is maradhattunk vele, és együtt megpróbáltuk ébren tartani ezt a végig tartalmas, kollegiális barátságot. A Szeged belvárosában lévő Kass Galéria minden évben kiállította e csoport valamelyik tagjának anyagait, ezeket a bemutatókat mindig ő vezette be, vagy nyitotta is meg.

KASS János: Mózes. Illusztráció Madách Imre Mózes című drámájához (Magvető Kiadó, Budapest, 1966) | János KASS: Moses. Illustration for Imre Madách's play Moses (Magvető Publishing, Budapest, 1966) 1966, magasnyomású rézkarc, papír, 60x41 cm

KASS János: Mózes. Illusztráció Madách Imre Mózes című drámájához (Magvető Kiadó, Budapest, 1966) | János KASS: Moses. Illustration for Imre Madách's play Moses (Magvető Publishing, Budapest, 1966) 1966, magasnyomású rézkarc, papír, 60x41 cm

A mester a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem vezetőségének jóvoltából 2007-ben vehette át a díszdoktori címet (doctor honoris causa), egy emlékezetesen szép laudáció elhangzása után. Ez a megható ünnepség mindannyiunk számára feledhetetlen esemény marad, hiszen itt még együtt örülhettünk vele e megtisztelő kitüntetés jóvoltából. Több évtizedes tanári működése alatt igen sok hallgatója diplomázott az egyetemen (akkor még főiskola), ahol a munkák védelménél többször opponensi minőségben lehettem jelen. Így azt is láthattam, hogy

KASS János: Háy János IX. Illusztráció a Paulini Béla – Harsányi Zsolt: Háy János kalandozásai Nagyabonytól a Burgváráig című kötethez (Zeneműkiadó, Budapest, 1982) | János KASS: Háy János IX. Illustration for Béla Paulini – Zsolt Harsányi: Adventures of Háy János from Nagyabony to the Burg castle (Editio Musica, Budapest, 1982)
1981, rézkarc, 43x30,5 cm

szinte minden hallgatójából ki tudta hozni a maximumot, ami egy művésztanári pálya legfontosabb célja.

A Tipo-grafikai Tanszék egykori vezetőinek – az örök emlékü Haiman Györgynek és Virágvölgyi Péternek – a működése alatt számos olyan igényes bibliofil kiadvány születhetett meg, melyek máig az egyetemi archívum becses darabjai, de a gyűjtők számára is igazi csemegék lettek. A kis példányszámú könyvek a tanszéki műhelyek – melyeket akkoriban pár évig én vezethettem – nyomdájában készültek el.

Kass fő tanítási elve volt, hogy elsősorban ráirányította a figyelmünket a lényegre, a gondolati ráhangolódás fontosságára, a legjobb hatás elérésének titkaira, és csak utána következhetett az ahhoz leginkább illő technika kiválasztása. Sok olyan óránk is volt, amikor csak jókat beszélgettünk vele, mert sokirányú, széles műveltsége, számos külföldi munkakapcsolata, komoly nemzetközi rangja hitelessé tették a tőle kapott instrukciókat és tanácsokat. Sosem nyúlt bele a rajzainkba, és nem várta el tőlünk, hogy az ő – egyébként is utánozhatatlan – stílusát kövessük, ezért végül mindenki megtalálhatta a rá jellemző, egyéni hangot.

KASS János: Psalmus Hungaricus. Illusztráció a Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus. Kecskeméti Vég Mihály 55. zsoltára című kötethez (Zeneműkiadó, 1977) | János KASS: Psalmus Hungaricus. Illustration for Zoltán Kodály: Psalmus Hungaricus. Psalm 55 of Mihály Kecskeméti Vég (Editio Musica, 1977)
1977, vegyes technika, szita és kréta, 59x42 cm

Halála után több emlékkiállítás tervezhettünk munkásságáról a Kass Galériában a Móra Ferenc Múzeum munkatársainak segítségével. Emlékének ápolásában jelentős szerepe lett a szegedi Kass János Baráti Körnek, ahol a rendszeres évi összejövetelek alkalmával többször is meghívtak, vendégek voltunk. János-napokon – ahogy minden évben még életében – továbbra is találkozunk a tanítványok kis társasága kedvenc éttermének asztalánál.

GYÁRFÁS Gábor: Kass 80!, plakát | Gábor GYÁRFÁS: Kass 80! poster
2008, 100x70 cm, KASS János ceruzarajzos portréjával

Most, hogy együtt kézbe vehetjük a három kötetet, örömmel és köszönettel nyugtázhatjuk, hogy valóban olyan alapvető forrásokhoz jutottunk, amelyek bárki számára lehetővé teszik, hogy elmélyüljön Kass János kivételesen gazdag, szerteágazó és magas színvonalú életművében. Hogy ez a nagy munka megszülethetett, múlhatatlan érdemei vannak – mások mellett – az anyaggyűjtésben és a szerkesztésben is részt vállaló Bánki Veronikának, de mindenekelött Gál Józsefnek. Köszönet érte!

GYÁRFÁS Gábor
grafikusművész

.....
A Kass János-grafikák megjelentetéséhez a művek jogutódjai hozzájárultak.
(A szerk.)

Színházi kutyabaráth

BARÁTH FERENC: THEALTER 29

A kulturális intézmények közül a színház az, amelyik még ma is makacsul ragaszkodik a plakát műfajához. Gyakori, hogy saját grafikust alkalmaznak, aki aztán egyéni stílusával az intézmény arculatának elválaszthatatlan védjegyévé válik. Ilyesféle kikezdetetlen kapcsolat van Baráth Ferenc és a Thealter között is. A plakát – különösen jelen esetben, amikor nem egy intézmény, hanem egy színházi esemény plakátjáról van szó – mindig olyan önálló grafikai entitás, ami a konkrét darab(ok)hoz lazábban kapcsolódik, és sokkal nagyobb teret enged az önálló művészi értelmezésnek: a Baráth-féle Thealter-

plakátok a fantázia ilyen szabad játszóterének tűnnek. Az idők során persze már felbukkantak azok a vizuális szekvenciák, melyek egyértelműen azonosítják mind az eseményt, mind az alkotót.

A 2019-es plakát szinte magába sűríti a visszatérő motívumokat, ismerős színeket, szereplőket, persze a tervezőtől megszokott vizuális anomáliába csomagolva. A megszokott fekvő formátumú képtér közepén egy árnykútya fekszik Manet *Olympiá*jának nyugalmával, mellső lábai között valószínűleg a bemutató után ajándékba kapott csokrával. A mindig más formában

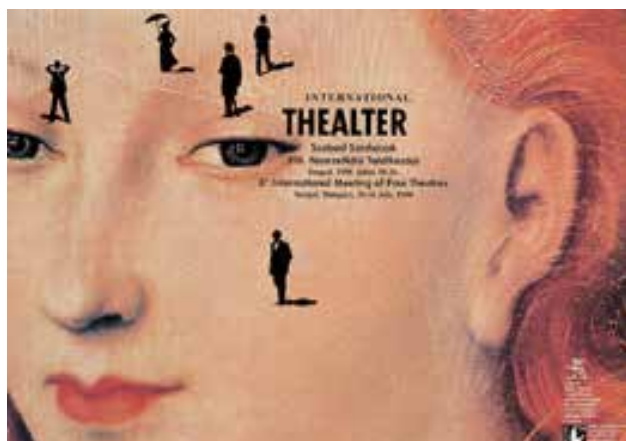
BARÁTH Ferenc: Thealter, Szabad Színházak XXIX. Nemzetközi Találkozója (Szeged, 2019), plakát
 Ferenc BARÁTH: Thealter, 29th International Meeting of Free Theatres (Szeged, 2019), poster
 Ofset, 70x100 cm

BARÁTH Ferenc: Thealter, Szabad Színházak XVII. Nemzetközi Találkozója (Szegeď, 2007), plakát
 Ferenc BARÁTH: Thealter, 17th International Meeting of Free Theatres (Szegeď, 2007), poster
 Ofszet, 100x70 cm

BARÁTH Ferenc: Thealter, Szabad Színházak XI. Nemzetközi Találkozója (Szegeď, 2001), plakát
 Ferenc BARÁTH: Thealter, 11th International Meeting of Free Theatres (Szegeď, 2001), poster
 Ofszet, 70x100 cm

BARÁTH Ferenc: Thealter, Szabad Színházak VIII. Nemzetközi Találkozója (Szegeď, 1998), plakát
 Ferenc BARÁTH: Thealter, 8th International Meeting of Free Theatres (Szegeď, 1998), poster
 Ofszet, 70x100 cm

felbukkanó árnyalakat, a képi feladványok ismeretlenjét, legutóbb a 22. találkozó plakátjának akrobatájaként, előtte egy delfinek szelídítő barokk úrként, vagy Frida-tekintetű férfinak láthattuk, de talán éppen ugyanez az eb bukkant már fel egyszer a 2003-as plakáton is – akkor ugyan egzotikus madarak nem kevésbé talányos kíséretében. Az ismeretlenek, a platóni ideák köntösébe bújtatott gegek mellett mindig van még valami: egy látszólag jól azonosítható kép vagy fotó, amiről azonban egyáltalán nem tudunk többet, mint árnykép társáról. Csupán találgathatunk, hogy az ismeretlen előjelű fekete felkiáltójel mellett Nils Holgersson Mártonját látjuk-e, hogy egy foxterrierből mikor lett Gondolkodó (majd később cirkuszi mutatványos), és hogy miért tojik térgeometriát a tyúk? Amúgy meg honnan érkezik a plakátokra ez az állatkert? Valószínűleg onnan, ahonnan

Duchamp piszoárja, vagy Francis Picabia gépezetei is – így lesznek ezek a művek a véletlen, a tudatalatti és a tudatos, a művészi akarat és ízlés találkozásának posztmoderna montázsai.

SZÓNYEG-SZEGVÁRI Eszter
 művészettörténész

Az írás megjelent a Magyar Plakát Társaság 15 című katalógusban (Magyar Plakát Társaság, Budapest, 2020, 45.) A Pesti Vigadó életmű-kiállítást rendez a művész alkotásaiból. A kiállítás pontos időpontja a járványhelyzet függvényében alakul.

A cikkben közölt képeket a művész bocsátotta rendelkezésünkre.

Különleges 5 forintosok – A forint bevezetésének 75. évfordulója alkalmából speciális 5 forint forgalmi értékű emlékváltozatokat bocsát ki 2021. augusztus 1-jén a Magyar Nemzeti Bank (MNB). Az érmék képi megjelenéséről február 1. és 22. között közönségsvitát tartottak. A szavazáson részt vevő öt pályázati anyagra 77 525 szavazat érkezett a jegybank weboldalán keresztül. A legtöbb, 21 279 szavazatot elnyert pályázati anyagot Gyuró Mónika készítette. A nyertes munka főképp a forintot kibocsátó jegybank központi épületének ábrázolása áll. Az MNB a forint jubileuma alkalmából az 5 forintos forgalmi érme hat változatának egyidejű kibocsátását tervezi. Az érme tematikus oldala a *forint* szó egy-egy betűjét jeleníti meg. A jegybank korábbi közlése szerint betűnként 2-2 millió, azaz összesen 12 millió darab érmét tervez forgalomba hozni. A pályázatra meghívott tervezők feladata olyan pályázati anyag készítése volt, melynek mind a hat eleme egységes képet nyújt, azonban külön-külön is értelmezhető, továbbá kritérium volt az is, hogy az érméken szereplő kiemelt betűkből a *forint* szó összeolvasható legyen. Gyuró Mónika nyertes pályaművének mind a hat elemén a Magyar Nemzeti Bank épületének egy-egy részlete látható, melyek megfelelő sorrendbe helyezve, együttesen az épület perspektivikus képét mutatják. A hatféle érme kompozíció részét képezik a *forint* szó egyes betűi, melyek egyedi betűtípusa az évfordulóra emlékezve az 1946-ban megjelent forintérméket idézi. A hat érme mindegyikén megjelenik a *75 éves forint* felirat, a *Magyarország*

Fotó: Magyar Nemzeti Bank

felirat, valamint a kibocsátás idejére utaló 2021 évszám is.

Innovatív állványszerkezet – Különleges technológiának köszönhetően újul meg az esztergomi bazilika. Hazánk legmagasabb épületének felújítási munkálatai fél évvel ezelőtt kezdődtek meg, és várhatóan 2023-ra készülnek el. Mivel az épület és annak környezete is műemlék, felállványozása jelentős kihívás elé állította a szakembereket. Minden idők egyik legkomplexebb állványtervezési feladatára került sor, hiszen egy olyan szerkezetet kellett megvalósítani, amely ké-

Fotó: Nagy Mihály

pes körülbelül 80 tonna terhet elbírní egy 26 méter fesztávú híd-szerkezeten. A több szakaszból álló állványozási feladat legnagyobb műszaki kihívását a kupola belső állványzata jelentette, mert annak érdekében, hogy a főszékesegyház a munkák alatt is látogatható maradjon, olyan megoldást kellett találni, amellyel az állvány nem a földről indul, és a kupola alatti tér megtartható az egyházi élet számára. Ezt a speciális igényt egy ún. Layher állványszerkezet segítségével érték el, amely a 34 méteres magasságban lévő tamburablakok párkányaira támaszkodó főtartókra épült.

Az „Év Háza” – A pályázat kuratóriuma a Magyar Építőművészek Szövetsége és a Magyar Építész Kamara szakmai támogatásával 2021-ben országos, nyílt és nyilvános pályázatot hirdet két kategóriában: megépült családi házak, kis társasházak, valamint megépült középületek építész tervezői részére. A kiíró célja példa-

mutató és követendő építészeti magatartást tükröző, színvonalas épületeket megismerni és széles körben megismertetni. A pályázatokat 2021. május 19-ig lehet beküldeni az evhaza.hu oldalon közzétett szabályok szerint. Az eredményhirdetés és a díjkiosztás 2021 szeptemberében várható.

Megújul a Kelenföldi indóház

– Multikulturális tér jöhet létre a 4-es metró miatt funkcióját veszített, jelenleg lepusztult 137 éves épületben. Felújítják, kibővítik, többek között mozi és spotterterasz is létesül benne. A Közlekedési Múzeum kapta meg a lehetőséget, hogy megmentse az enyészettől, és új, az épület múltjához méltó módon újítsa meg a műemléki védettség alatt álló Kelenföldi indóház épületét. A jelenleg elhanyagolt épületben új múzeumi kiállítóhelyet hoznak létre, amelynek fő attrakciója egy vasúti terepasztal lesz.

Fotó: Közlekedési Múzeum – Építész Stúdió

„Vadállati” szobrok – Lezárult a Trash Art Magyarország 2021-es szoborpályázata, melyre újrahasznosítható hulladék alapanyagokból készülő alkotásokkal lehetett jelentkezni „Magyarország vadjai”-témában. Idén először organikus alapanyagokat, mint például vasúti talpfát, rönköt, vagy fűzfavesszőt is használhattak a művészek. 2021-ben a szokásos díjazás helyett a nyertes kültéri szobrok megvalósítását szponzorálják, ame-

lyek először 2021. május 28. és 30. között Gödöllőn a Nemzetközi Természet- és Környezetvédelmi Fesztiválon mutatkoznak be, ezután Budapesten és vidéken több helyszínen láthatjuk majd őket (Uránia Nemzeti Filmszínház, Akvárium, Sziget).

Film- és natúrpark – Európa legújabb és tematikájában legeredetibb moziparkja nyílt meg Kisvárdán. Eredeti filmdíszletek és kellékek hosszú sora varázsolja el a látogatót felelevenítve számos híres, magyar és külföldi film képvilágát. A több parkból álló komplex kiállításon minden korosztály megtalálhatja a kedvére való művészeti és design-élményt. Belecsöppenhetünk egy vadnyugati telepesfalú életébe, figyelhetjük az aranymosók munkáját, a kalandhajón újra felfedezhetjük az északnyugati átjárót, de találkozhatunk dinókkal és mutatványosokkal is, a gyerekek kreativitását pedig a Játékkészítő inspirálja. A Cinemaqua Film-és Natúrparkban a virtuális valóság és a fantáziavilág szereplői után valóságos erdei állatokkal is találkozhatunk.

Fotó: FrissMédia

Orgonafelújítás – Elszállították a Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra műhelyébe a szekszárdi, Béla király téri Urunk mennybemenetele plébániatemplom híres Angster-orgonáját. A százharminc éves hangszer a szerkezetének és 1300 sípjának

alapos megtisztítása és helyreállítása után várhatóan május végén kerül vissza a helyére.

Hangszerművészet a Kárpát-medencében

– A hangszereket mint műalkotásokat mutatja be a Magyar Hangszerműves Céh YouTube-csatornáján és Facebook-oldalán, valamint a Magyar Művészeti Akadémia honlapján és közösségi oldalain, továbbá a részt vevő szakmai szervezetek online felületein látható virtuális kiállítás. A tárlat, melyet a Pesti Vigadóban láthattunk volna, a vírushelyzet miatt szorult az online térbe, ahol zenei vonatkozású ipar- és képzőművészeti alkotásokkal és hangszerész mesterekről készült portréfilmekkel ábrázolja a magyar hangszerkészítés különleges és titokzatos világát. A vonós hangszereket, fa- és rézfúvós különlegességeket, orgonát, zongorát, historikus és népi hangszereket tizenkét dokumentumfilm (mesterek portréi, műhelyek, hangszerek bemutatása) és nyolc internetes fotókiállítás (fotómontázsok zenei aláfestéssel, szöveges tájékoztatókkal) segíti megismerni.

Fotó: Magyar Művészeti Akadémia

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2021/3

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

**Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa**

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetregizitő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: **Nagy-Bozsoky Anna**

Fogadóóra: a járványhelyzet miatt határozatlan ideig szünetel. Az elektronikus kapcsolattartás (e-mail) zavartalanul működik.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2021. április 14.

Arculatterv: **Scherer József**

Grafikai tervezés: **Nagy Norbert**

Nyomás: **VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.**

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnymásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 28. – 2021/3 (május)

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Tündérművészeti Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

A folyóirat korábbi példányai a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok

Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán

vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉSZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉSZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉSZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁNműVÉSZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉSZET | ÜVEGMŰVÉSZET

